

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทยผ่านผลงานจิตรกรรมของเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” นี้ทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีหัวข้อดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย
2. จิตรกรรมสีโปสเตอร์
3. องค์ประกอบศิลป์
4. แนวคิดในการจัดการศึกษาทางศิลปะศึกษาสำหรับวัยรุ่น
5. หลักการวิจารณ์ศิลปะตามทฤษฎีของยีน เอ มิทเลอร์ (Jean A. Mitler)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส เป็นจังหวัดที่อยู่ชายแดนติดกับตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย มีความแตกต่างจากจังหวัดอื่นในภาคใต้ของประเทศไทยอย่างชัดเจนในเรื่องความเชื่อในหลักศาสนา เป็นเขตที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ในอดีตที่ผ่านมา ก่อน พ.ศ. 2547 ความสุขสงบและสันติในแผ่นดินนี้จะดำรงอยู่อย่างเปี่ยมล้น ชาวไทยทุกเชื้อสายไม่ว่าชาวไทย-พุทธ ไทย-มุสลิมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งพหุอาศัยกันในทุกเรื่อง ต่างฝ่ายก็มีความเอื้ออาทรต่อกันในทุกกิจกรรม ทั้งนี้เพราะดินแดนนี้ล้วนโอบล้อมและอบอุ่นด้วยศาสนาที่ตนนับถือ จนเหตุการณ์ความไม่สงบได้จุดประกายเริ่มต้นลุกลามตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2547 จากการปล้นปืนกองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อ.เจาะไอร้อง จ. นราธิวาส อันมีปืนไรเฟิล 400 กระบอก ปืนพก 20 กระบอก ปืนกล 2 กระบอก การจู่โจมครั้งนี้มีทหารตาย 4 นาย ต่อมาเกิดเหตุการณ์เผาโรงเรียน 2 แห่งใน จ.นราธิวาส ซึ่งเชื่อว่าเป็นการเบี่ยงเบนความสนใจจากการปล้นปืนที่กองพันพัฒนา 4 และหลังจากวันนั้นดินแดนก็ไร้ความสงบสุขมาตลอด จากการบันทึกเหตุร้ายต่างๆที่เกิดขึ้นในวิกิพีเดีย สารานุกรม เรื่อง “ความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย” ตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2549 พอสรุปได้ดังนี้ว่า สถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ของประเทศไทย เป็นเหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ นราธิวาส ปัตตานี และยะลา ซึ่งเกิดมาจากปัญหาความขัดแย้งใน

จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีเหตุการณ์ลอบทำร้าย วางเพลิง วางระเบิด ก่อการร้าย และจลาจลเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้มีการแพร่ภาพเป็นข่าวไปทั่วโลก และมีการติดตามเหตุการณ์จากนานาชาติอย่างใกล้ชิด ดังมีรายละเอียดดังนี้

วัน เดือน	เหตุการณ์
พ.ศ. 2547	
	เหตุระเบิดกลางตลาดจังหวัดปัตตานี โดยมีระเบิดทิ้งไว้ที่จักรยานยนต์
28 เมษายน	เกิดกรณีกรือเซะ กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบกระจายกันโจมตีฐานตำรวจ-ทหาร 12 จุด คนร้ายเสียชีวิต 107 ศพ บาดเจ็บ 6 คนถูกจับกุม 17 คน เจ้าหน้าที่เสียชีวิต 5 นาย บาดเจ็บ 15 นาย
25 ตุลาคม	เกิดกรณีตากใบ เจ้าหน้าที่สลายผู้ชุมนุมมีผู้เสียชีวิต 84 ศพ แบ่งเป็นในที่เกิดเหตุ 6 ศพ ระหว่างขนย้าย 78 คน
5 ธันวาคม	ไปรษณกกระดาศ 60 ล้านตัว ตามโครงการ "60 ล้านใจ สานสายใยพี่น้องได้ ด้วยดอกไม้ และนกกระดาศ" จากประชาชนไทยทั่วประเทศ
พ.ศ. 2548	
8 มกราคม	ระเบิดสถานีรถไฟจังหวัดยะลา
17 กุมภาพันธ์	เหตุการณ์ระเบิดคาร์บอมบ์ในตำบลสุโหงโก-ลก จ.นราธิวาส มีผู้เสียชีวิต 6 และ บาดเจ็บมากกว่า 40 คน
3 เมษายน	เกิดระเบิดพร้อมกัน 3 จุด ที่ห้างสรรพสินค้าคาร์ฟูร์ หาดใหญ่, ท่าอากาศยานนานาชาติ หาดใหญ่ และหน้าโรงแรมกรีนเวิลด์พาเลซ สงขลา
24 มิถุนายน	กอบกุล รัฐเสวะ ผอ.ร.ร.บ้านตึกกอ อำเภोजะเนาะ นราธิวาส ถูกยิงเสียชีวิต
14 กรกฎาคม	เกิดความรุนแรงในเขตเทศบาลนครยะลา โจมตีโรงไฟฟ้าในเวลาากลางคืน ตำรวจ เสียชีวิต 2 นาย และประชาชนบาดเจ็บ 23 คน และไฟฟ้าดับทั้งเมืองเป็นเวลาหลาย ชั่วโมง
15 กรกฎาคม	จังหวัดยะลา เกิดเหตุระเบิด มีผู้บาดเจ็บ 4 คน และจังหวัดนราธิวาส มีเหตุการณ์ยิงกัน ครูเสียชีวิต 2 คน
21 กันยายน	ทหารนาวิกโยธิน 2 นายจากค่ายจุฬารัตน์ ถูกชาวบ้านกลุ่มหนึ่งในหมู่บ้านตันหยงลิมอ อ.ระแงะ จ.นราธิวาส รุมทำร้ายเสียชีวิต หลังจากมีการจับเป็นตัวประกันนานกว่า 19 ชั่วโมง เนื่องจากเข้าใจว่าเป็นผู้ร่วมก่อเหตุใช้อาวุธสงครามกราดยิงเข้าใส่ร้านน้ำ ชาใน อ.ระแงะ ทำให้มีผู้เสียชีวิต 1 ราย บาดเจ็บ 5 ราย
26 ตุลาคม	คนร้ายปล้นปืนพร้อมกันใน 3 จังหวัด ได้ปืนไป 99 กระบอก แบ่งเป็นใน จ.ปัตตานี 39 กระบอก ยะลา 41 กระบอก และนราธิวาส 19 กระบอก คนร้ายตาย 1 ศพ ถูกจับได้ 1 คน ฝ่ายรัฐผู้ใหญบ้านและ ชรบ.เสียชีวิต 4 ศพ บาดเจ็บอีก 4 คน

วัน เดือน	เหตุการณ์
2 พฤศจิกายน	คนร้ายโจมตีระบบไฟฟ้าเมืองราชิวาส ด้วยระเบิดพร้อมกัน 16 จุด ระเบิด 8 จุด
4 พฤศจิกายน	คนร้ายใช้อาวุธปืนอาทักยิง รองนายกฯ อบต.บาโงสะโต เสียชีวิต
4 พฤศจิกายน	เกิดเหตุลอบวางเพลิงโรงเรียนอีก 3 จุด ในพื้นที่ อ.บันนังสตา คือ โรงเรียนบ้านเตาปูน ม.3 ต.บันนังสตา โรงเรียนบ้านบางกลาง ม.3 ต.บาเจาะ และโรงเรียนบ้านสาकु ม.4 ต.บาเจาะ
5 พฤศจิกายน	คนร้ายใช้อาวุธปืนยิงชาวบ้าน อ.บันนังสตา เสียชีวิต 1 ราย
5 พฤศจิกายน	เจ้าหน้าที่ยอมรับข้อเสนอย้ายฐานปฏิบัติการ ดชด.ออกจากพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านพอใจ และสลายการชุมนุม หลังการเจรจาเสร็จสิ้นในช่วงค่ำ เจ้าหน้าที่ทหารถูกลอบวางระเบิด เสียชีวิตทันที 2 นาย ระหว่างทางกลับจากหมู่บ้าน บริเวณถนนยะลา-เบตง ต.บันนังสาเรง อ.เมือง
7 พฤศจิกายน	คนร้ายลอบเผาโรงเรียนบ้านตะบิงตังจึงสามัคคี บ้านบาลอบาตะ หมู่ที่ 13 ต.ตลิ่งชัน อ.บันนังสตา จ.ยะลา
9 พฤศจิกายน	คนร้าย 2 คน ก่อเหตุยิงผู้รับเหมาก่อสร้าง บริเวณหน้าโรงเรียนบ้านดอนรัก หมู่ 2 บ้านดอนรัก ต.ดอนรัก จ.ปัตตานี เสียชีวิตคาที่
9 พฤศจิกายน	คนร้ายลอบวางระเบิดหน้าตู้ซ่อมรถ เลขที่ 83/1 ม.7 ต.บาโงสะโต อ.ระแงะ แต่โชคดีที่ระเบิดไม่ทำงาน
9 พฤศจิกายน	ไซ้รวมรถยนต์ถูกลอบวางระเบิดพร้อมกัน 8 แห่ง ที่ อ.เมืองยะลา
10 พฤศจิกายน	คนร้ายขับรถตามประกบยิงชาวบ้านขณะกำลังขับรถจักรยานยนต์สามล้อพ่วงบนถนน หน้าโรงเรียนบ้านกระโด ม.1 ต.กระโด อ.ยะรัง จ.ปัตตานี
10 พฤศจิกายน	กลุ่มคนร้ายปะเบิดและตามด้วยใช้อาวุธสงครามยิงถล่มฐานปฏิบัติการทหารชุด จก. 11 ที่ยะลา
11 พฤศจิกายน	คนร้าย 2 คน ขับจักรยานยนต์ประกบยิงผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านโคกสะตอ ต.โคกสะตอ อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส เสียชีวิต
11 พฤศจิกายน	คนร้าย 2 คน ขับจักรยานยนต์ประกบยิงชาวบ้านปัตตานีหน้ามัสยิดอูแตกอแล ม.3 ต.เตราะบอน อ.สายบุรี จ.ปัตตานี เสียชีวิต
11 พฤศจิกายน	คนร้ายกว่า 10 รายบุกโจมตีฐานปฏิบัติการดชด.33 อ.ยะหา จ.ยะลา เจ้าหน้าที่ตำรวจ เสียชีวิต 2 นาย
12 พฤศจิกายน	คนร้าย 2 คนบุกเข้าบ้านพักพ่อค้ารับซื้อไม้ยาง จ.ยะลา แล้วชักปืนพกสั้นประกบยิงจนเสียชีวิต
13 พฤศจิกายน	คนร้ายใช้อาวุธปืนยิงใส่พ่อ-แม่-ลูกชายยะลาได้รับบาดเจ็บ บริเวณบนถนนสาย 410 ยะลา-เบตง หน้าสถานีอนามัย บ้านแห ม.1 ต.บ้านแห อ.ธารโต จ.ยะลา

วัน เดือน	เหตุการณ์
13 พฤศจิกายน	คนร้ายก่อเหตุยิงอุซตาซโรงเรียนปอเนาะใน ต.บาลอ อ.รามัน จ.ยะลา เสียชีวิตคาที่
17 พฤศจิกายน	เกิดเหตุระเบิด 2 ครั้งในเวลาไล่เลี่ยกัน หน้าร้านน้ำชาบริเวณปากซอยประชานิมิตร ถนนระแงะมรรคา ใกล้ตลาดบางนาค ในเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส จ.นราธิวาส ส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 19 ราย และเสียชีวิต 1 ราย
17 พฤศจิกายน	คนร้ายใช้ จยย.ประกบยิงพ่อค้าขายไอศกรีมวอลล์วัย 52 ปีระหว่างทางเข้าหมู่บ้านที่ยะลา เสียชีวิตคาที่
17 พฤศจิกายน	คนร้ายจำนวน 6 คน สวมชุดดำพริ้ว เข้าปล้นอาวุธปืนลูกซองจำนวน 1 กระบอก ของชุดปราบ. ในบ้านเลขที่ 118 หมู่ 5 ต.กระโด อ.ยะรัง จ.ปัตตานี
18 พฤศจิกายน	คนร้ายก่อเหตุยิงนายนำ ศรีพลอย อายุ 73 ปีที่ออกไปเลี้ยงวัวกลางทุ่งใกล้บ้าน เสียชีวิตแล้วเผาศพจนไหม้เกรียมทิ้งไว้ก่อนหลบหนี
18 พฤศจิกายน	คนร้ายลอบยิงตำรวจ ตชด. กก.ที่ 44 ค่ายพาลีไท อ.เมืองยะลา ระหว่างเดินทางกลับบ้านเพียงลำพัง อากาศสาหัส
18 พฤศจิกายน	เกิดเหตุระเบิดที่บริเวณร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ไม่มีชื่อ หมู่ที่ 1 ต.ธารโต จ.ยะลา
19 พฤศจิกายน	คนร้ายจำนวน 2 คน ใช้อาวุธปืนยิงใส่ชาวบ้านจำนวน 4 นัด ก่อนที่จะใช้ของมีคมฟันเข้าบริเวณลำคอ ส่งผลให้เสียชีวิตในทันที
20 พฤศจิกายน	20 พฤศจิกายน เกิดเหตุระเบิดบริเวณตลาดสดใกล้โรงแรมเกนดิง เขตเทศบาลเมืองสุไหงโก-ลก จ.นราธิวาส มีผู้เสียชีวิต 2 ราย ได้รับบาดเจ็บสาหัส 18 ราย
22 พฤศจิกายน	กลุ่มคนร้าย 7 คน จุดไฟเผาห้องเรียนในพื้นที่ ต.บาเจาะ และ ต.บันนังสตา ต่อหน้าต่อตาครูและเด็ก
23 พฤศจิกายน	คนร้ายลอบวางเพลิง โรงอาหาร ร.ร.บ้านตันหยงลิ้มอ อ.ระแงะ จ.นราธิวาส
23 พฤศจิกายน	คนร้ายลอบวางเพลิงเผาอาคารเรียนโรงเรียนบ้านดอนนา อ.หนองจิก จ.ปัตตานี
23 พฤศจิกายน	กลุ่มคนร้ายลักพาตัวเจ้าหน้าที่ ตจด. 3 นายจากฐานปฏิบัติการในหมู่บ้านสันติ 1 และหมู่บ้านสันติ 2 ต.เขื่อนบางลาง อ.บันนังสตา จ.ยะลา
23 พฤศจิกายน	คนร้ายลอบยิงลูกจ้างชั่วคราวชลประทานเขื่อน จ.ปัตตานี เสียชีวิต
23 พฤศจิกายน	คนร้ายใช้อาวุธปืนอาก้าดักขุมยิงใส่ชาวบ้าน ต.ปะลูลู อ.สุไหงปาตี จ.นราธิวาส เสียชีวิต
23 พฤศจิกายน	คนร้ายขับรถจักรยานยนต์ตามประกบยิงครูโรงเรียนบ้านดอนรัก อ.หนองจิก จ.ปัตตานี เสียชีวิต
24 พฤศจิกายน	คนร้ายลอบเผาอาคารเรียนอนุบาล ร.ร.ปอทอง อ.ระแงะ จ.นราธิวาส เสียหายทั้งหมด
24 พฤศจิกายน	คนร้าย 2 คน ขับรถจักรยานยนต์ตามประกบยิง ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านบางเก่า หมู่ 2 ต.บางเก่า อ.สายบุรี จ.ปัตตานี เสียชีวิต ส่งผลให้โรงเรียนในอำเภอหนองจิก กว่า 40 โรงเรียน ปิดการเรียนการสอน

วัน เดือน	เหตุการณ์
24 พฤศจิกายน	เกิดเหตุระเบิดร้านขายของข้างกลางตลาดอำเภอยะหา จ.ยะลา มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 6 คน
24 พฤศจิกายน	คนร้ายก่อเหตุยิงเจ้าหน้าที่ดับเพลิงเทศบาลนครยะลา ขณะขับขีรถจักรยานยนต์มาที่บริเวณปากทางเข้า มสธ.ยะลา ได้รับบาดเจ็บสาหัส

เหตุการณ์ร้ายต่างๆเกิดขึ้นมากมายโดยเฉพาะใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และยังดำเนินต่อไปโดยไม่สามารถกำหนดวันยุติ ความสุขสงบจะกลับมาสู่บ้านเมืองนี้อีกครั้งได้เมื่อไร ผู้วิจัยคิดว่ากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมสามารถบันทึกความรู้สึกภายใน ความพึงปรารถนา ความเศร้าสลด และความหวังต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในฐานะที่เป็นครูศิลปะและเป็นคนไทยที่ใช้ชีวิตอยู่ในจังหวัดปัตตานี เห็นว่าผลงานจิตรกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่เป็นภาษาสากล สามารถอธิบายและแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกภายในที่มีต่อเหตุความไม่สงบในภาคใต้ได้

2. จิตรกรรมสีโปสเตอร์

2.1 ความหมายของจิตรกรรม

จิตรกรรมนับว่าเป็นศิลปะสาขาหนึ่งภายใต้ทัศนศิลป์ (Visual Art) ซึ่งคำว่าทัศนศิลป์หมายถึง ผลงานการสร้างสรรค์ทางศิลปะ เพื่อสนองการรับรู้ทางประสาทตา โดยประกอบด้วย จิตรกรรม (Painting) ประติมากรรม (Sculpture) ภาพพิมพ์ (Printmaking) ภาพถ่าย (Photography) งานสื่อผสม (Mixed Media) ศิลปะการจัดวาง (Installation) ศิลปะการแสดง (Performing Art) และหัตถศิลป์ (Craft) เป็นต้น (สกนธ์ ภูงามดี, 2545)

สำหรับความหมายของจิตรกรรมนั้นมีนักวิชาการทางศิลปะได้ให้ความหมายไว้ต่างๆ ดังต่อไปนี้

วุฒิ วัฒนสิน (2541) ได้กล่าวไว้ว่า จิตรกรรมคือภาพวาดที่ศิลปินแต่ละบุคคลสร้างขึ้น ด้วยประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ และความชำนาญโดยใช้สีประเภทต่างๆ เช่น สีน้ำ สีน้ำมัน สีฝุ่น ฯลฯ เป็นสื่อกลางในการแสดงออกถึงเจตนาในการสร้างสรรค์

สุชาติ เกาทอง (2537) กล่าวว่า จิตรกรรมเป็นทัศนศิลป์รูปแบบหนึ่ง โดยมีโครงสร้างทางกายภาพของตัวมันเองที่เป็นศิลปะที่กินระวางพื้นที่ (Space Art) และมีลักษณะเป็น 2 มิติ คือ มีความกว้างและความยาว

อาวี สุทธิพันธ์ (2534) กล่าวว่า จิตรกรรมคือการระบายสีด้วยพู่กันหรือวัสดุที่มีสีบนระนาบรองรับต่างๆ กัน อาจระบายสีเดียวหรือหลายสีด้วยวิธีการต่างๆ เช่น จิตรกรรมสีน้ำ จิตรกรรมสีน้ำมัน เป็นต้น

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2524) กล่าวว่า จิตรกรรม คือ การขีดเขียน การระบายสีต่างๆ หลายสี สีที่นิยมใช้ ได้แก่ สีน้ำมัน สีน้ำ สีฝุ่น สีเครยอง และสีพลาสติก จากความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า จิตรกรรม คือ ผลงานศิลปะของการเขียนภาพระบายสีบนพื้นระนาบต่างๆ โดยอาศัยวัสดุและเทคนิคตามความคิดสร้างสรรค์

แชฟแมน (Chapman, 1978 อ้างถึงใน วุฒิ วัฒนสิน, 2541) ได้ให้ความหมายของจิตรกรรมว่า เป็นการแสดงออกของความรู้สึกส่วนบุคคลและเป็นรูปแบบศิลปะที่ทำโดยเจตนา และมีความสุขเพลิดเพลิน

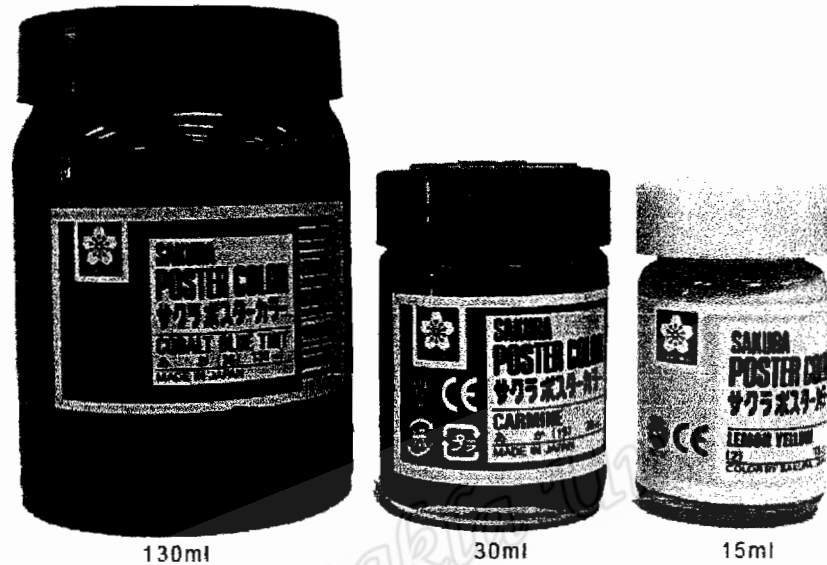
สกนธ์ ภูงามดี (2545) กล่าวว่า จิตรกรรม คือ ผลงานของการสร้างสรรค์โดยใช้เทคนิควาดเส้น และระบายสีเพื่อให้เกิดรูปร่าง รูปทรง ซึ่งในอดีตมักมีลักษณะเป็นงาน 2 มิติ โดยใช้กระดาษผ้าใบ พู่กัน แปรงและสี เป็นต้น แต่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาโดยมีลักษณะทั้ง 2 มิติ และ 3 มิติ

พอสรุปได้ว่า จิตรกรรม คือ การขีดเขียน การระบายสีลงบนพื้นระนาบรองรับอันได้แก่ กระดาษ ผ้าใบ ฯลฯ โดยมีเทคนิคการสร้างสรรค์ด้วยสีอันได้แก่ สีน้ำมัน สีน้ำ สีฝุ่น สีโปสเตอร์ สีเครยอง สีพลาสติก ฯลฯ แสดงออกอย่างมีเจตนาและมีความสุขเพลิดเพลิน

ภาพประกอบที่ 1 เพื่อ นริพิทักษ์ " อาจารย์ศิลป์ พีระศรี " สีน้ำมัน หอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร

2.2 ความหมายของสีโปสเตอร์

ภาพประกอบที่ 2 สีโปสเตอร์

สีโปสเตอร์(Poster Color) เป็นสีน้ำชนิดหนึ่งเนื่องจากมีน้ำเป็นส่วนผสม นิยมบรรจุขวด มีเนื้อสีข้นค่อนข้างหนาทึบ และมีคุณสมบัติที่บดแสง เพราะเติมแป้งหรือเนื้อสีขาวลงไป เรียกว่า "สีแป้ง"

การเขียนภาพด้วยสีโปสเตอร์เป็นงานจิตรกรรมที่เป็นกระบวนการสืบเนื่องจากการวาดภาพแรเงา เช่นเดียวกับการเขียนด้วยสีน้ำ คือเปลี่ยนจากการใช้ดินสอระบายน้ำหนักลงบนรูปร่างรูปทรงที่วาด มาเป็นการใช้สีโปสเตอร์แทน

สีโปสเตอร์เป็นสีที่มีลักษณะทึบ เนื้อสีมีลักษณะคล้ายแป้ง ซึ่งแตกต่างจากลักษณะของสีน้ำที่โปร่งใสไม่มีเนื้อสี สีโปสเตอร์เหมือนกันกับสีน้ำตรงที่เมื่อจะใช้ในการระบายภาพวาดจะต้องผสมน้ำก่อน

การเขียนสีโปสเตอร์ สามารถระบายด้วยพู่กันซี่ๆ ที่เค็มได้ ซึ่งแตกต่างจากสีน้ำ ถ้าระบายดูไปมาด้วยพู่กันซี่หลายๆ ครั้งจะทำให้สีซี่ๆ สกปรก กระดาษเป็นขุยดูไม่ใสสวย สำหรับสีโปสเตอร์ นอกจากการใช้พู่กันเกลี่ยสีซี่ๆ ที่ได้แล้ว ยังนิยมผสมกับสีขาวเมื่อต้องการให้สีอ่อนลงมาน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับปริมาณสีขาวที่ผสมลงไป และเมื่อต้องการให้ความชัดของสีเข้มลงหรือเมื่อต้องการให้สีนั้นมีดเข้มขึ้น ก็ให้ผสมด้วยสีดำตามปริมาณมากน้อยตามที่ต้องการ

การฝึกเขียนสีโปสเตอร์ในเบื้องต้นก็เช่นเดียวกับการฝึกเขียนสีน้ำ มักนิยมเขียนจากหุ่นนิ่ง เพื่อให้เกิดชำนาญมีทักษะรู้จักสังเกตเห็นลักษณะของสีและค้นพบเทคนิคการระบายสีด้วยตนเอง จากนั้นจึงใช้เทคนิคการเขียนสีโปสเตอร์มาเขียนภาพสื่อความคิด จินตนาการเป็นเรื่องราวหรือ เหตุการณ์ต่างๆได้ ตามความต้องการ

การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และขั้นตอนการฝึกปฏิบัติการเขียนภาพด้วยสีโปสเตอร์ จะกระทำ เช่นเดียวกับการเขียนภาพด้วยสีน้ำ

ภาพประกอบที่ 3 ตัวอย่างผลงานสีโปสเตอร์มีการระบายสีจากอ่อนไปหาเข้มอย่างสวยงาม

การระบายสีโปสเตอร์ขั้นพื้นฐาน มีวิธีการระบายให้สีผสมผสานกลมกลืนกัน 2 วิธี ดังนี้

1) การระบายจากสีแก่ไปหาสีอ่อน เป็นการระบายสีโดยค้ำิ่งถึงเงาเข้มของภาพก่อน แล้วค่อยลดน้ำหนักให้อ่อนจางลงด้วยการผสมสีขาวหรือสีใกล้เคียงกันในวงจรัสที่มีน้ำหนักอ่อนลง ตามลำดับ มาผสมเพิ่มเข้าไปทีละน้อยในลักษณะของการไล่น้ำหนักสี เพื่อให้ภาพสว่างกลมกลืนกัน

2) การระบายจากสีอ่อนไปหาสีแก่ เป็นการระบายสีโดยค้ำิ่งถึงส่วนสว่างหรือส่วนที่ได้รับแสงก่อน แล้วจึงค่อยๆ เพิ่มน้ำหนักให้เข้มขึ้นทีละน้อยด้วยการผสมสีดำหรือสีตรงกันข้ามหรือสีใกล้เคียงกันในวงจรัสที่มีน้ำหนักเข้มขึ้นตามลำดับในลักษณะของการไล่น้ำหนักสี เพื่อให้เกิดการประสานกลมกลืนกัน

(วิฑูรย์ ไสแก้ว, 2551)

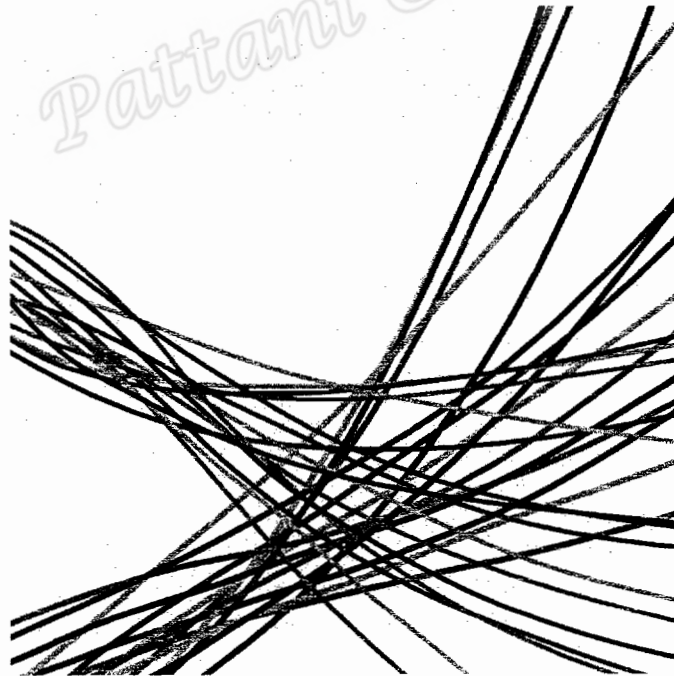

พอสรุปได้ว่า สีโปสเตอร์จัดว่าเป็นเทคนิคทางจิตรกรรม ซึ่งมีคุณสมบัติเหมือนสีน้ำ สามารถละลายด้วยน้ำ แต่เนื้อสีจะข้นและหนากว่าสีน้ำ เมื่อระบายสีโปสเตอร์สีที่ได้จะทึบ

3. องค์ประกอบศิลป์

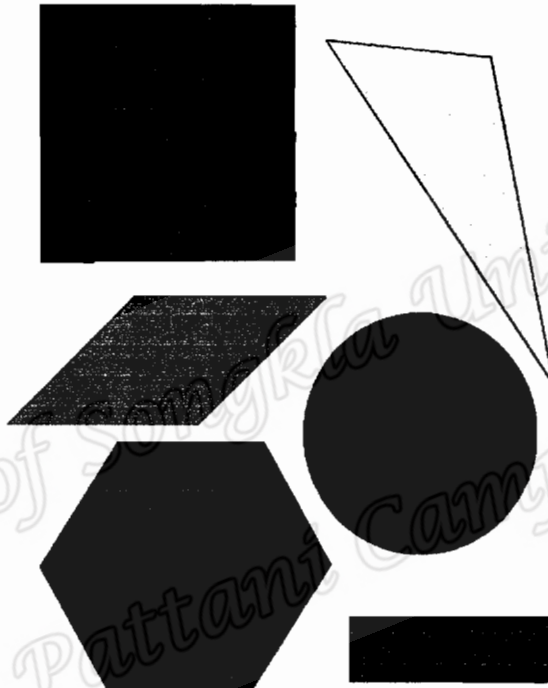
องค์ประกอบของศิลปะหรือโครงสร้างของศิลปกรรมเปรียบเสมือนแกนหลักของการทำงานศิลปกรรมทุกประเภท ที่จะทำให้การสร้างสรรค์ประสบผลสำเร็จหรือไม่ โดยแกนหลักของทัศนศิลป์ เรียกว่า ทัศนธาตุ (Visual Element) ถึงแม้องค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นพื้นฐาน แต่ก็มี ความสำคัญมากในการยึดถือเป็นหลักในการสร้างสรรคงานศิลปะ องค์ประกอบศิลป์ที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง แสงเงา สี และพื้นผิว มีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

1. เส้น (Line) เกิดจากจุดที่เคลื่อนที่เส้นอาจเกิดจากการลากด้วยดินสอ ปากกา พู่กัน นั่นคือ เส้นซึ่งเป็นสิ่งที่มีความยาว มีมิติเดียว และเส้นเกิดจากการเรียงกันของจุดจำนวนมากอย่างมีระเบียบ และเส้นมีทิศทาง สามารถต่อกันเป็นรูปร่าง มีเนื้อที่ ขนาด น้ำหนัก และมีพื้นผิว เส้นถ้ามีขนาดหนาขึ้นจะกลายเป็นรูปร่าง

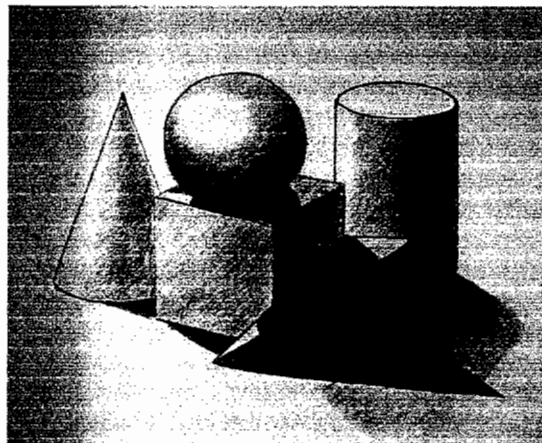

ภาพประกอบที่ 4 เส้น

2. รูปร่างและรูปทรง (Shape and Form) ในงานจิตรกรรมบริเวณที่ถูกล้อมรอบด้วยเส้นจะเกิดรูปร่าง หรือรูปร่างคือเส้นรอบนอก (Outline) ของสิ่งหนึ่งสิ่งใด รูปร่างเกิดจากการประกอบกันของเส้น เป็นภาพมี 2 มิติ คือ กว้างกับยาว แต่เมื่อรูปร่างถูกเพิ่มแสงเงาหรือเพิ่มความหนาขึ้น รูปร่างก็จะเกิดปริมาตรมี 3 มิติ เราเรียกว่ารูปทรง งานศิลปกรรมจะสวยงามขึ้นอยู่กับความงามของรูปร่าง รูปทรงที่เป็นองค์ประกอบด้วย โดยเฉพาะประติมากรจำเป็นต้องใช้รูปทรงเป็นสื่อในการแสดงออก

ภาพประกอบที่ 5 รูปร่าง

ภาพประกอบที่ 6 รูปทรง

3. **น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงา (Value)** น้ำหนักในทางศิลปะจะเริ่มจากขาว คือ บริเวณที่ถูกแสงจัด แล้วค่อยๆ เข้มขึ้นจนดำในบริเวณเงามืดและมีดสนิท ในงานศิลปะถ้า ปรากฏสัดส่วนของแสงกับเงามีความเหมาะสม ผลงานศิลปะชิ้นนั้นจะสวยงาม นั่นคือ Chiaroscuro (Chiaro=แสง, Oscuro=เงา) ปริมาณของแสงและเงาเหมาะสม สำหรับศิลปินซึ่ง สามารถใช้หลักการ Chiaroscuro ได้ดีที่สุดคนหนึ่งคือ ลีโอนาโด ดา วินชี (Leonardo Davinci)

ภาพประกอบที่ 7 น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงา

4. **สี (Color)** สีเป็นทัศนธาตุหนึ่งที่สำคัญซึ่งมีผลต่อการรับรู้ของมนุษย์เป็นอย่างมาก สี สามารถเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงอารมณ์ของมนุษย์ได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะว่าสีมีผล เกี่ยวพันกับทัศนธาตุทุกอย่างที่ประกอบเป็นภาพ ก่อให้เกิดอิทธิพลเหนือจิตใจ และก่อให้เกิด ความรู้สึกในด้านต่างๆ ได้ สีทุกสีมีความหมายและสัญลักษณ์เฉพาะตัว มาเรีย ฮีแวนส์ (Helen Marie Evans, 1973 อ้างถึงใน วุฒิ วัฒนสิน, 2554) ได้อธิบายถึงสัญลักษณ์ของสีว่า "สีแต่ละสีมี ความหมายเฉพาะตัว ซึ่งจะทำให้ความรู้สึกในด้านที่ดีหรือไม่ดีไปตามลักษณะของแต่ละสี ซึ่งอาจ เปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมของแต่ละแห่งด้วย เช่น สีแดงสำหรับชาวตะวันออก เป็นสีแห่ง ความอุดมสมบูรณ์ สัญลักษณ์ของชีวิตและแสดงถึงความปิติยินดี รื่นเริง ในหลายประเทศทาง ตะวันออกจึงให้สีแดงเป็นชุดเจ้าสาว ในพิธีแต่งงานและงานมงคล แต่ในประเทศทางตะวันตก หลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาก็กลับมีความรู้สึกและให้ความหมายหรือสัญลักษณ์ของสีแดงไป ในทางตรงกันข้ามกับทางตะวันออก คือ มีความรู้สึกว่าสีแดงเป็นสีที่แสดงถึงความไม่ปลอดภัย น่า

กลัว และมักจะมีความหมายไปในทำนองก่อความอารมณ์ ทำให้จิตใจไม่สงบ" สีมี่ลักษณะสำคัญ อยู่ 3 ประการ คือ

4.1 มีลักษณะเป็นสีแท้ (Hue) คือ สีในวงจรัสที่ไม่ได้ผสมด้วยสีขาวหรือสีดำ ได้แก่ สีเหลือง สีส้ม สีเขียว สีแดง สีม่วง หรือสีน้ำเงิน

4.2 มีลักษณะของสีที่สามารถทำให้อ่อนแก่ได้ (Value) คือ สามารถสร้างน้ำหนักให้มีระดับสีอ่อนและเปลี่ยนแปลงไปจนถึงสีเข้ม

4.3 มีลักษณะเป็นสีที่มีความเด่น (Intensity) คือ มีสถานะความเด่นของสีแท้ที่สามารถข่มความเด่นของสีแวดล้อมอื่นๆ ได้ เช่น ลองสังเกตปรากฏการณ์ในธรรมชาติว่าในขณะที่ท้องฟ้าสลัวๆ สีส่วนใหญ่จะเป็นสีเทาหรือดำ เมื่อปรากฏแสงของดวงอาทิตย์ยามอัสดงเป็นแสงสีส้มหรือแดง จะเห็นว่าสีส้มและแดงจะเด่นขึ้นเรื่อยๆ เมื่อบรรยากาศแวดล้อมยังมีดลสลัวลง

(วุฒิ วัฒนสิน, 2539)

ภาพประกอบที่ 8 สี

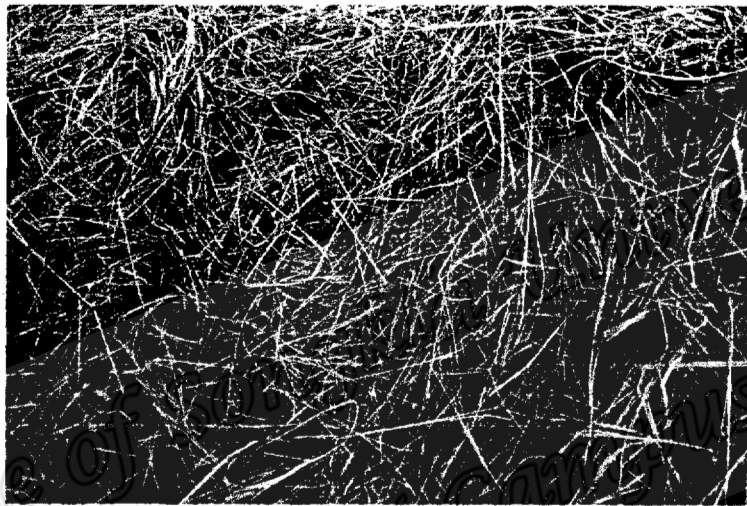
พอจะเห็นว่ามีควมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาในเรื่องทฤษฎีสี โดยเฉพาะต้องหมั่นฝึกจนเกิดทักษะการใช้สี ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบศิลป์ที่สำคัญที่สุด

5. พื้นผิว (Texture) คือ บริเวณส่วนนอกสุดของเนื้อวัตถุที่นำมาประกอบเป็นงานศิลปะ พื้นผิว คือ บริเวณผิวของสิ่งต่างๆ ที่สามารถจับต้องได้หรือมองเห็นได้ว่ามีความรู้สึกหยาบ เรียบ ขรุขระ ลักษณะของพื้นผิวสามารถแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

5.1 ลักษณะพื้นผิวที่สัมผัสจับต้องได้จริง ได้แก่ ผิวของวัสดุต่างๆ เช่น ผิวโต๊ะ ผิวไม้ ผิวเนื้อคน ผิวที่จับต้องได้ที่เป็นงานศิลปะ เช่น ผลงานปะติด ผลงานสื่อผสม และผลงาน ประติมากรรม

5.2 ลักษณะพื้นผิวที่สัมผัสได้ด้วยการมองเห็น ได้แก่ พื้นผิวเทียม หยาบหรือ เรียบตามที่ตาเห็น แต่เมื่อจับต้องกลับเรียบ หรือเมื่อดูภาพเขียนแล้วมีความรู้สึกกว่าวัตถุมีพื้นผิว แฉวฉว ขรุขระ อ่อนนุ่ม ที่เกิดจากการวาด แต่เมื่อสัมผัสจริงกับผ้าใบปรากฏว่าราบเรียบ

ภาพประกอบที่ 9 พื้นผิวจากฟางข้าว

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นเรื่องขององค์ประกอบศิลป์หรือโครงสร้างของงานศิลปะ ที่เป็นส่วน สำคัญที่มีส่วนทำให้ผลงานศิลปะเหล่านั้นจะดี สวยงาม มีคุณค่ามากขึ้นหรือไม่ แต่ที่กล่าวถึง ต่อไป คือ หลักการนำองค์ประกอบศิลป์เหล่านี้มาจัดวางอย่างไร ที่จะทำให้งานศิลปะชิ้นนั้น สวยงามขึ้น เราเรียกหลักการนี้ว่า “การจัดองค์ประกอบศิลป์” นั่นคือการนำเอาทัศนธาตุ อันได้แก่ เส้น รูปว่าง รูปทรง ความอ่อนแก่ของแสงและเงา สี และพื้นผิว มาจัดองค์ประกอบเข้าด้วยกัน จน เกิดความพอดีพอเหมาะ ทำให้งานศิลปกรรมชิ้นนั้นมีคุณค่าอย่างสูงสุด การจัดองค์ประกอบศิลป์ ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญดังนี้

1. ความสมดุล (Balance) หมายถึง ความรู้สึกในสภาพการมองเห็น ว่ามีการถ่วง น้ำหนักที่เท่ากัน ของสิ่งของหรือรูปทรงในงานศิลปะ ความสมดุลในงานศิลปะแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1.1 สมดุลแบบทั้งสองข้างเหมือนกัน (Symmetrical Balance) หมายถึง ดุลยภาพที่เกิดจากความเหมือนกันและเท่ากันทั้งสองข้าง เช่น หน้าบันโบสถ์ ลายไทย ดุลยภาพประเภทนี้ให้ความรู้สึกเคร่งขรึม เป็นทางการและสงบ

1.2 สมดุลแบบสองข้างคล้ายคลึงกัน (Approximate Symmetry) หมายถึง ดุลยภาพที่เกิดขึ้นจากลักษณะที่คล้ายคลึงถ่วงดุลกัน เช่น ลวดลายบนตู้ลายรดน้ำฝีมือครูวัดเชิงหวาย

1.3 สมดุลแบบสองข้างไม่เหมือนกัน (Asymmetrical Balance) หมายถึง ดุลยภาพที่เกิดขึ้นจากที่ลักษณะถ่วงดุลทั้งสองข้างไม่เท่ากัน แต่สามารถถ่วงดุลกันได้ด้วยความรู้สึก เช่น ภาพ Creation of Adam ของ มิเกลันเจโล

1.4 สมดุลแบบรัศมี (Radical Balance) หมายถึง ดุลยภาพที่เกิดจากแนวที่มีทิศทางพุ่งเข้าหรือพุ่งออกจากจุดศูนย์กลาง

(วุฒิ วัฒนสิน, 2539)

ภาพประกอบที่ 10 ภาพสมดุลแบบสองข้างคล้ายคลึงกัน (Approximate Symmetry)

2. จุดเด่น (Dominant) หมายถึง จุดๆ หนึ่งที่สะดุดตาที่สุด แปลกตา น่าทึ่ง อาจเกิดจากความขัดแย้ง เช่น สิ่งแวดล้อมมีขนาดเล็ก แต่จุดเด่นมีขนาดใหญ่ หรือสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นสีเย็น แต่จุดเด่นเป็นสีร้อน หรือสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่มีผิวเรียบ แต่จุดเด่นมีผิวหยาบ พอสรุปได้

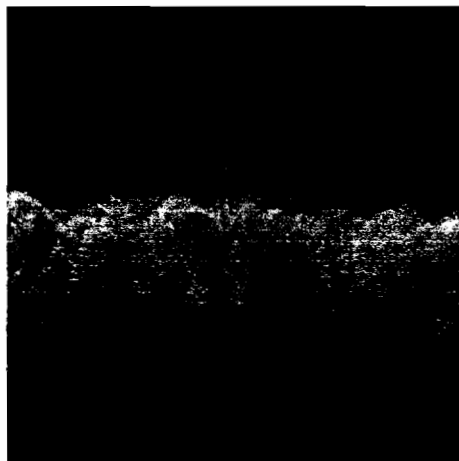
ว่า จุดเด่น หมายถึง จุดรวมของความสนใจที่แปลกตา นำทิ้ง ในผลงานศิลปกรรมแต่ละชิ้นจะต้องมีจุดเด่น ส่วนใหญ่จุดเด่นจะเป็นจุดสนใจที่ตรงกับจุดมุ่งหมายในการแสดงออกของศิลปิน

ภาพประกอบที่ 11 จุดเด่นของภาพสามารถสร้างได้ด้วยการใช้สีตัดกันอย่างเช่นสีแดง

3. ความกลมกลืน (Harmony) และการตัดกัน (Contrast)

ความกลมกลืน หมายถึง ความประสานเชื่อมต่อหรือทับกันของรูปลักษณะ แสง เงา และสี โดยมีความประสานกลมกลืนกันทั้งเรื่องราวที่แสดงออกด้วย จัดลำดับให้เกิดความเหมาะสมเหมาะสมเจาะ สวยงาม มองดูแล้วไม่ขัดตา ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ในงานศิลปกรรม ความกลมกลืนเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะตัดสินว่าผลงานชิ้นนั้นงดงามหรือไม่ ทางทัศนศิลป์ผลงานจำเป็นต้องมีความกลมกลืนในองค์ประกอบศิลป์ต่างๆ เช่น ต้องคำนึงถึงความกลมกลืนของเส้น รูปร่าง รูปทรง สี และพื้นผิว จึงพอสรุปได้ว่าความกลมกลืน หมายถึง การประกอบกันของทัศนธาตุต่างๆ ที่ประสานกันอย่างดี สวยงาม ไม่ขัดตา

ภาพประกอบที่ 12 ภาพแสดงความกลมกลืนด้วยสี

ความตัดกัน หมายถึง การประกอบกันของทัศนธาตุต่างๆ ที่ขัดแย้งหรือตัดกัน แต่ทั้งนี้ ต้องประสานสัมพันธ์กับความกลมกลืนด้วย ผลงานศิลปะจำเป็นต้องมีความกลมกลืน และต้องมีส่วนของการตัดกันด้วย ในส่วนของความกลมกลืนควรจะเป็นส่วนใหญ่ และมีสัดส่วน ดังนี้คือ ในแต่ละภาพควรมีความกลมกลืน 80% และความตัดกัน 20% จึงจะทำให้ผลงานศิลปะ ชื่นนันทื่นเต้น น่าดู ผลงานชิ้นนั้นจะไม่น่าเบื่อดีกว่ามีแต่ความกลมกลืนหรือตัดกันอย่างใดอย่าง หนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ถ้าหากมีทั้งความกลมกลืนและความตัดกันในอัตราส่วนที่เหมาะสม ศิลปกรรมชิ้นนั้นจะดูตื่นเต้นและสวยงามยิ่งขึ้น

ภาพประกอบที่ 13 ภาพแสดงการตัดกันด้วยสี

4. **ความมีเอกภาพ (Unity)** หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากแต่ละ องค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง ประกอบกันอยู่ในลักษณะหลอมรวมกันเป็นกลุ่มก้อน เดียวกัน และในองค์ประกอบศิลปะที่อยู่ในสภาวะของเอกภาพแล้ว จะเพิ่มหรือตัดทอน ส่วนประกอบใดส่วนประกอบหนึ่งจากความเป็นเอกภาพแล้วมิได้ ซึ่งถ้าเพิ่มหรือตัดทอนแล้ว เอกภาพนั้นจะเปลี่ยนไป

(ประเสริฐ ศิลรัตน, 2525)

ภาพประกอบที่ 14 ภาพแสดงความเป็นเอกภาพ (Unity)

พอสรุปได้ว่าความมีเอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดขึ้นจากการประกอบกันของทัศนธาตุต่างๆ อย่างประสานกลมกลืน และก่อให้เกิดคุณค่าทางสุนทรียภาพ

การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมทุกแขนง มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึงหลักการเหล่านี้ ศิลปินต้องมีความรู้เรื่ององค์ประกอบของศิลปะ หรือโครงสร้างของศิลปะหรือทัศนธาตุว่ามีอะไรบ้างและจำเป็นต้องมีความรู้ต่อไปว่าจะต้องนำองค์ประกอบศิลปะนี้มาจัดให้ประสมประสานกันอย่างไร จึงได้ผลงานศิลปะออกมาสวยงาม มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ

4. แนวคิดในการจัดการศึกษาทางศิลปศึกษาสำหรับวัยรุ่น

“ปลูกบ้านตามใจผู้อยู่ ปลูกอู่ตามใจผู้นอน” เป็นสุภาษิตไทยที่ใช้เป็นแนวความคิดในการจัดการศึกษาทางศิลปะสำหรับวัยรุ่นได้ เพราะมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้จัดการศึกษาและครูในโรงเรียน จะต้องมีความรู้และความเข้าใจในเครื่องรับ นั่นคือนักเรียนมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นว่ามีพัฒนาการและพฤติกรรม อย่างไรทั้งนี้เพื่อปรับเครื่องรับและเครื่องส่งให้ตรงกัน โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดอยู่ที่ การแสดงออกถึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของวัยรุ่น

4.1 พัฒนาการวัยรุ่น

วัยรุ่น คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 12-18 ปี ส่วนใหญ่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยแบ่งเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) อายุระหว่าง 12-15 ปี และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) อายุระหว่าง 16-18 ปี พัฒนาการวัยรุ่นสามารถเห็นในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และพัฒนาการทางศิลปะดังนี้

4.1.1 พัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กวัยรุ่น

ความเจริญเติบโตของวัยรุ่น จะมีอัตราการเพิ่มของส่วนสูงและน้ำหนักอย่างรวดเร็ว สามารถเห็นชัดเจน ในเพศชาย อวัยวะเพศของเด็กวัยรุ่นชาย อันได้แก่ องคชาติ อัณฑะ จะมีขนาดโตขึ้น จะเริ่มผลิตอสุจิ มีหนวดเครา ขนรักแร้ ขนตามตัว ขนบริเวณอวัยวะเพศ กล้ามเป็นมัด ๆ และเสียงห้าว ในเพศหญิง อวัยวะเพศของเด็กวัยรุ่นหญิง อันได้แก่ รังไข่ จะมีขนาดเพิ่มขึ้น เริ่มมีประจำเดือน ลักษณะเพศจะปรากฏชัดเจน เช่น เต้านม ขนตามตัวและบริเวณอวัยวะเพศ เสียงแหลม สะโพกขยาย

4.1.2 พัฒนาการทางด้านอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น

ฮอลล์ (G. Stanley Hall) กล่าวว่าอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นเหมือนพายุแฉลบ (อ้างอิงใน Muuss R.E., 1962 : 34) ซึ่งหมายถึงอารมณ์ต่อไปนี้

- 1) อารมณ์รุนแรง หมายถึง การแสดงออกของอารมณ์มากเมื่อได้รับความกระทบกระเทือนใจเพียงเล็กน้อย เช่น เมื่อพ่อแม่ขัดใจ อาจแสดงออกด้วยการหนีออกจากบ้านฆ่าตัวตาย
- 2) อารมณ์อ่อนไหว ไม่คงที่ เกิดง่ายและหายเร็ว
- 3) ควบคุมการแสดงออกของอารมณ์ไม่ค่อยได้
- 4) มักมีอารมณ์ค้าง

4.1.3 พัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กวัยรุ่น

วัยรุ่นจะเริ่มมีความสัมพันธ์กับเพื่อน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 คบเป็นหมู่คณะ คือ เลือกคบเพื่อนที่มีความสนใจตรงกัน

ระยะที่ 2 คบเป็นเพื่อนสนิท คือ เลือกคบเฉพาะเพื่อนที่สนิทสนมประมาณ 4-5

ระยะที่ 3 คบเป็นเพื่อนคู่หู คือ คบเฉพาะเพื่อนที่จะเล่าทุกสิ่งทุกอย่างให้ฟังได้ ส่วนมากจะมีราว 1-2 คน

และการคบเพื่อนต่างเพศ จะเริ่มเมื่ออายุประมาณ 14-16 ปี และจะเริ่มสัมพันธ์กับต่างเพศจนแยกเป็นคู่ๆ ราวอายุ 16-17 ปี (สุชา จันทรเอน, 2527:152)

4.1.4 พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กวัยรุ่น

สติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ พียาเจต์ (Piaget) ได้สรุปลักษณะสติปัญญาของเด็กวัยรุ่นว่าเป็นเด็กที่คิดแบบมีเหตุผลเชิงนามธรรม ซึ่งมีลักษณะเด่นดังนี้คือ (อ้างอิงใน Ginsburg H. and Oppen S., 1979:181)

1. คิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้
2. สามารถตั้งสมมติฐานได้
3. สามารถทดสอบสมมติฐานได้

4.1.5 พัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยรุ่น

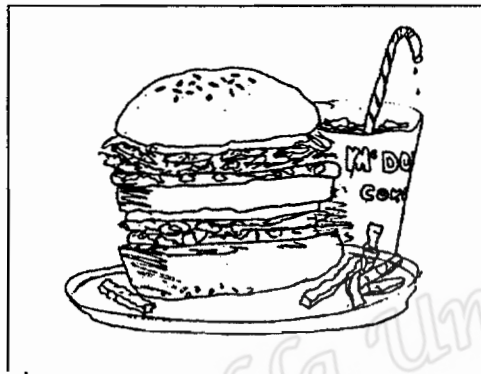
เพื่อหวังผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษา นอกจากจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมของนักเรียนในระดับนี้ เพื่อการสนองความต้องการของเด็กในวัยรุ่นนี้แล้ว ครูศิลปะควรมีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของพัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยรุ่นด้วย เพื่อจะได้ทราบว่า เด็กวัยรุ่นนี้มีพัฒนาการทางศิลปะ คือ มีศักยภาพในการแสดงออกทางด้านศิลปะแค่ไหน อย่างไร

นักศิลปะศึกษา ชาวอเมริกัน คือ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (อ้างอิงใน Viltor Lowenfeld, 1975) ได้ข้อเสนอขั้นพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก (Stages of Creative Development) ที่กำหนดขึ้นโดยมีความสัมพันธ์กับอายุดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stage) อายุ 2-4 ปี
2. ขั้นก่อนสัญลักษณ์ (Preschematic Stage) อายุ 4-7 ปี
3. ขั้นสัญลักษณ์ (Schematic Stage) อายุ 7-9 ปี
4. ขั้นเริ่มเหมือนจริง (The Dawning Realism) อายุ 9-12 ปี
5. ขั้นเหตุผล (The Age of Reasoning) อายุ 12-14 ปี
6. ขั้นการตัดสินใจ (The Period of Decision) หรือขั้นศิลปะวัยรุ่น (Adolescent Art) อายุ 14-17 ปี

นั่นคือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นวัยรุ่นจะอยู่ในขั้นที่ 5 ขั้นเหตุผล และขั้นที่ 6 คือ ขั้นการตัดสินใจ ดังมีรายละเอียดของพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะดังนี้คือ

ขั้นที่ 5 ขั้นเหตุผล (Age of Reasoning) อายุ 12-14 ปี

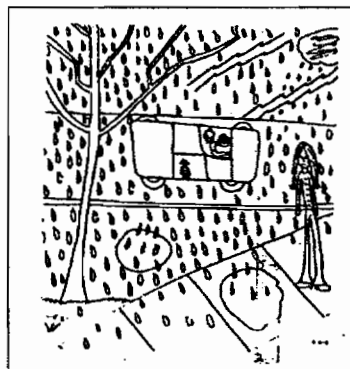

ภาพประกอบที่ 15 แสดงลักษณะนิสัยในการวาดเส้นของเด็กอายุ 12-14 ปี

ลักษณะนิสัยในการวาดเส้น (Drawing Characteristics)

1. สามารถยอมรับในข้อบกพร่องทางศิลปะที่ถูกวิจารณ์ได้
2. สามารถวาดเส้นโดยเริ่มวาดเป็นเครื่องหมายและสัญลักษณ์ได้
3. สามารถเลือกบางส่วนในสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาวาดได้
4. จะสิ้นสุดการวาดเส้นในลักษณะลื่นไหลเป็นธรรมชาติที่ไร้ความหมาย
5. สามารถให้ความสำคัญต่อรายละเอียด เช่น รอยย่น และรอยพับ
6. สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมวาดภาพจากที่ไม่มีความหมายหรือมีความหมายส่วนตัวเป็นภาพที่มีจุดมุ่งหมาย และเรื่องราว

การใช้พื้นที่ว่าง (Space Representation)

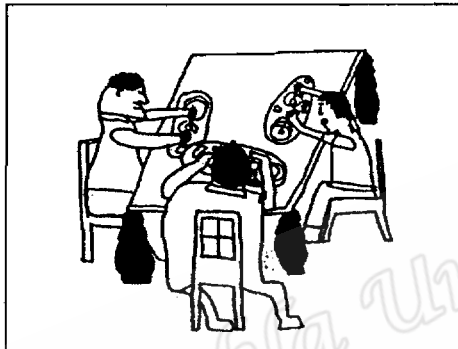

ภาพประกอบที่ 16 แสดงการใช้พื้นที่ว่างของเด็กอายุ 12-14 ปี

1. สามารถยอมรับในสิ่งแวดล้อมมากขึ้น แต่จะวาดรายละเอียดเฉพาะส่วนที่สำคัญได้
2. สามารถยอมรับในความลึก เด็กในวัยนี้จะวาดภาพโดยมีมุมมองแบบตานก
3. สามารถตัดสินใจในการใช้พื้นที่ว่างให้เป็นไปอย่างอิสระ ขึ้นอยู่กับเด็ก
4. สามารถวาดภาพของทุกอย่างให้อยู่บนภาพเดียวกันได้

การวาดภาพคน (Human Figure Representation)

ภาพประกอบที่ 17 แสดงการวาดภาพคนของเด็กอายุ 12-14 ปี

1. สามารถวาดภาพสัดส่วนของคนได้ถูกต้องขึ้น
2. สามารถยอมรับว่าข้อต่อมีผลต่อการออกท่าทางของคนได้
3. สามารถวาดภาพความรู้สึกต่าง ๆ บนสีหน้าของคนได้
4. สามารถวาดภาพการ์ตูนได้
5. สามารถวาดภาพคนโดยแสดงความแตกต่างทางเพศได้อย่างชัดเจน

ขั้นการตัดสินใจ (The Period of Decision) อายุ 14-17 ปี

ลักษณะนิสัยในการวาดเส้น (Drawing Characteristic)

ภาพประกอบที่ 18 แสดงลักษณะนิสัยในการวาดเส้นของเด็กอายุ 14-17 ปี

1. สามารถวาดเส้นได้ใกล้เคียงกับเด็กระดับอายุ 12 ปี
2. สามารถพัฒนาทักษะทางศิลปะมากขึ้น
3. สามารถวาดภาพโดยให้รายละเอียดด้วยแสงเงาได้
4. สามารถใช้วัสดุได้ทุกประเภท
5. สามารถควบคุมให้การวาดภาพเป็นไปตามจุดมุ่งหมายได้

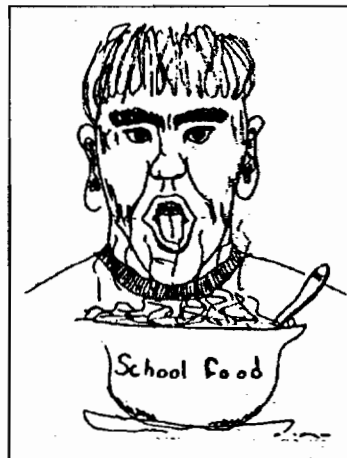
การใช้พื้นที่ว่าง (Space Representation)

ภาพประกอบที่ 19 แสดงการใช้พื้นที่ว่างของเด็กอายุ 14-17 ปี

1. สามารถใช้หลักการของทัศนียภาพ (Perspective) ได้ และให้ความสนใจต่อการสร้างบรรยากาศในภาพ
2. สามารถแสดงออกในสิ่งซึ่งไม่ใช่เป็นความจริงในธรรมชาติ เช่น การแสดงออกซึ่งความรู้สึกทางสีหน้า และมีการเปลี่ยนแปลงหรือตัดทอนพื้นที่ว่างได้ตามความต้องการที่จะเน้น

การวาดภาพคน (Human Figure Representation)

ภาพประกอบที่ 20 แสดงการวาดภาพคนของเด็กอายุ 14-17 ปี

1. สามารถวาดภาพคนเหมือนจริงได้
2. สามารถวาดภาพสัดส่วน ท่าทาง และรายละเอียดได้ถูกต้อง
3. สามารถวาดภาพคนโดยมีรายละเอียดที่มีขนาดใหญ่เกินความจริงในส่วนที่ต้องการเน้น
4. สามารถวาดภาพคนโดยจินตนาการได้

ครูศิลปะในระดับมัธยมศึกษา ควรทำความเข้าใจกับศักยภาพทางศิลปะของเด็กในวัยนี้ ว่าเขามีขีดความสามารถในระดับใด ทั้งนี้เพื่อการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็กนักเรียน และเพื่อกำหนดเกณฑ์การวัดและการประเมินผล

แต่ในที่สุดครูศิลปะต้องตระหนักว่า นักเรียนในวัยนี้บางคนอาจจะมีความสามารถมากกว่า หรือน้อยกว่าเกณฑ์มาตรฐานนี้ ซึ่งถือว่าเป็นความสามารถที่พิเศษ เพื่อเขาจะได้มีพัฒนาการทางศิลปะที่สูงสุด แต่สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถทางศิลปะน้อยหรือเป็นไปตามขั้นพัฒนาการ ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ ครูศิลปะควรเน้นการสอนที่เหมาะสมกับความสนใจ และวุฒิภาวะของนักเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนอยู่ที่การส่งเสริมการแสดงออกอย่างเสรีของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาการในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เขียน

พอสรุปได้ว่า พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และพัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็กวัยรุ่น คือ เด็กวัยรุ่นมีอัตราการเพิ่มของส่วนสูง และน้ำหนักแบบพุ่งขึ้น มีอารมณ์แบบพายุคุกคาม ยึดเพื่อนเป็นหลัก เริ่มมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ มีสติปัญญาแบบเหตุผลเชิงนามธรรม และสามารถวาดได้ใกล้เคียงความจริงขึ้น

4.2 การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาสำหรับวัยรุ่น

โดยคำนึงถึงลักษณะนิสัยเฉพาะ (Unique Characteristic) ของวัยรุ่น

4.2.1 วัยรุ่นมีความสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะได้ ตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์

ครูศิลปะในระดับมัธยมศึกษาควรทำความเข้าใจกับศักยภาพทางศิลปะของเด็กในวัยนี้ ว่าเขามีขีดความสามารถในระดับใด ทั้งนี้เพื่อการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็กนักเรียนและเพื่อกำหนดเกณฑ์การวัดและการประเมินผล แต่ในที่สุดครูศิลปะต้องตระหนักว่านักเรียนในวันนี้บางคนอาจจะมีความสามารถมากกว่าหรือน้อยกว่าเกณฑ์มาตรฐานนี้

ซึ่งถือว่าเป็นความสามารถพิเศษเพื่อเขาจะได้มีพัฒนาการทางศิลปะที่สูงสุด แต่สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถทางศิลปะน้อยหรือเป็นไปตามขั้นพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะของไลเวนเฟลด์ ครูศิลปะควรเน้นการสอนที่เหมาะสมกับความสนใจและวุฒิภาวะของนักเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนอยู่ที่การส่งเสริมการแสดงออกอย่างเสรีของผู้เรียนทั้งนี้เพื่อพัฒนาการในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมศิลปะให้แก่ นักเรียน ในหลายด้าน เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ศิลปะประดิษฐ์ และสื่อผสม ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้ นักเรียน ได้มีโอกาสค้นหาความถนัดของตนเองและได้ทำในกิจกรรมที่ตนชอบ

4.2.2 วิทยุสนใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาชีวิตและปรัชญา

ครูศิลปะควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พูดคุยกันในเรื่องปัญหาชีวิตและปรัชญาทาง ให้มีการสืบค้นถึงต้นตอของปัญหาว่าเกิดขึ้นเพราะเหตุใด และจะหาทางแก้ปัญหา นั้นๆ ได้อย่างไร แล้วนำความคิด ปัญหาและปรัชญาที่ได้รับ สร้างสรรค์ขึ้นเป็นงานศิลปะโดยวิธีการปฏิบัติที่ตนเองถนัดและชอบ

4.2.3 วิทยุสนนิชมแสดง ความรุนแรง

ครูศิลปะควรเน้นกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมความคิดจินตนาการ ทั้งนี้ต้องสอนให้นักเรียนได้มีโอกาสคิดและจินตนาการถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมจินตนาการเห็นถึงผลของความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น เช่น เตือนให้นักเรียนรู้จักคิดถึงความรู้สึกของพ่อแม่ พี่น้อง ถ้านักเรียนคิดสั้นทำร้ายตนเองและผู้อื่น หรือคิดถึงชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลถ้านักเรียนติดยาเสพติด แล้วต้องตายหรือติดคุกติดตารางครูศิลปะควรจัดให้มีการประชุมสัมมนา เพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกในแนวทางการแก้ปัญหาของสังคมโดยครูศิลปะต้องเป็นผู้ที่แนะนำการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ยุติธรรม และในกิจกรรมศิลปะควรให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมศิลปะในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคมและการเมืองด้วย

4.2.4 วิทยุสนใจร้อน ค้นคว้าค้นคว้า

ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมศิลปะที่เน้นการใช้ฝีมือ ความประณีต ละเอียดอ่อน ใช้สมาธิและความอดทนในการปฏิบัติงาน และอย่างลือกกล่าวชมเชยเพื่อชื่นชมผลงานเน้นเมื่อสำเร็จ จัดกิจกรรมศิลปะที่นักเรียนสามารถทำเสร็จภายในเวลาที่กำหนด ไม่ควรมีการเอากลับไปทำเป็นการบ้าน กิจกรรมศิลปะที่ให้นักเรียนไม่ควรเน้นที่ฝีมือของผลงานเป็นส่วนสำคัญ แต่ควรเน้นถึงการแสดงออกอย่างเสรีของนักเรียน ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมที่ไม่ยากจนเกินศักยภาพของ

นักเรียน แต่อาจจะเน้นกิจกรรมที่ทุกคนหรือส่วนใหญ่ทำให้สวยงามขึ้นมากได้ด้วยธรรมชาติของเทคนิคนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความสำเร็จโดยไม่ยากนัก จนทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมศิลปะ

4.2.5 วันรุ่นมองปัญหาเพียงด้านเดียวไม่รอบคอบ

ครูศิลปะควรสอนให้นักเรียนทำกิจกรรมศิลปะที่เน้นความละเอียดรอบคอบ ทำงานศิลปะที่มีการออกแบบวางแผน (Plan) ตัดสินลงมือปฏิบัติ (Doing) หลังจากนั้นให้มีการวิจารณ์ผลงานเพื่อการประเมินผล (Check) และปรับปรุงผลงานในขั้นต่อไปให้ดีขึ้น (Action) หรือครูศิลปะอาจสอนให้นักเรียนได้เห็นถึงความงามของประติมากรรมลอยตัว (Round Relief) ที่จะต้องดูอย่างพิถีพิถะระหิในทุกด้านโดยรอบของผลงาน นักเรียนจะเห็นทุกแง่มุมทั้งน่าเกลียดและสวยงาม แต่เมื่อดูโดยส่วนรวมจะเห็นว่าสวยงามเปรียบเทียบให้นักเรียนคิดได้ว่าชีวิตของมนุษย์ก็เช่นกันต้ององคางามและมีคุณค่า ถึงแม้ว่าบางแง่มุมอาจมีความทุกข์และอุปสรรคสอนให้นักเรียนตระหนักว่าการพิจารณาดำเนินการต่าง ๆ หรือเมื่อเจอปัญหาสำคัญในชีวิต นักเรียนจะสามารถดำเนินการและแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้นสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ถ้านักเรียนพิจารณาอย่างรอบคอบในทุกแง่มุม ครูศิลปะควรสอนให้นักเรียนมีความรู้หลายด้าน ไม่ใช่ให้ความรู้เฉพาะศิลปะเท่านั้นครูศิลปะต้องสอนศิลปะแบบบูรณาการเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ทั้งทางด้านศิลปะและการนำศิลปะไปใช้ในวิชาการอื่นๆ ส่วนการสอนศิลปะควรเน้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของความงามที่เกิดจากความประณีต การสมาธิและการทำงานอย่างรอบคอบ

4.2.6 ้วยรุ่นรักความยุติธรรม ต้องการเหตุผลและความถูกต้อง

ครูศิลปะต้องค้นหาวิธีการประเมินผลที่ยุติธรรม มีหลักเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ ครูศิลปะควรมีความรู้เกี่ยวกับระเบียบว่าด้วยการวัดและการประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษารัฐพื้นฐานธรรมชาติการวัดและประเมินผลรายวิชาศิลปศึกษาซึ่งแตกต่างจากรายวิชาอื่น ที่มีการวัดและประเมินผลโดยมีแบบทดสอบ แล้วนำคะแนนดิบเหล่านั้นมาประเมินผลให้ระดับคะแนน (Grade) แต่ในรายวิชาทางศิลปศึกษาส่วนใหญ่เป็นการวัดและประเมินผลจากผลงาน เพราะฉะนั้นครูศิลปะจะต้องมีประสบการณ์และความยุติธรรมอยู่ในระดับสูง เพราะจะต้องตัดสินให้ระดับคะแนน โดยใช้ความรู้สึกของครูผู้สอน ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนก็ได้ ทำให้เกิดความขัดแย้ง เห็นว่าไม่ยุติธรรม ทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการประเมินผลศิลปศึกษา ครูศิลปะควรจะวัดและประเมินผลผลงานของนักเรียนอย่างเปิดเผยสามารถอธิบายให้เด็กนักเรียนเข้าใจและยอมรับในผลของการตัดสินได้ และครูศิลปะควรให้ความสำคัญต่อกิจกรรม

การวิจารณ์ผลงานศิลปะโดยจัดให้นักเรียนได้มีโอกาสออกมาวิจารณ์ผลงานของตนเองหรือของเพื่อนร่วมชั้น ทำให้นักเรียนได้แสดงความเห็นต่าง ๆ ที่อาจแอบแฝงอยู่ในผลงานและจะเป็นส่วนที่นักเรียนได้ร่วมในการประเมินผลตัวเองหรือเพื่อนร่วมชั้นด้วย

4.2.7 วิทยุอันมีอารมณ์อ่อนไหว

กิจกรรมศิลปะที่ครูศิลปะจัดเพื่อนักเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอความคิดจินตนาการอย่างอิสระเสรี ให้ความรู้แก่นักเรียน ว่าผลงานศิลปะที่มีคุณค่าทุกชั้นที่สร้างสรรค์ขึ้นมาต้องมีที่มา คือ จุดแรงบันดาลใจ ความประทับใจและความจับใจต่อความงามในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ครูศิลปะต้องชี้ให้นักเรียนเห็นถึงอารมณ์อ่อนไหวในตัวของพวกเขา นั้น มีคุณอนันต์ต่อจุดแรกของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ครูศิลปะต้องระมัดระวังในการวิจารณ์ผลงานของนักเรียนให้เป็นไปด้วยความยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับของนักเรียน และครูศิลปะควรมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการจัดการเรียนการสอนศิลปะทั้งนี้เพื่อปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ เพราะฉะนั้นครูศิลปะจึงควรหมั่นให้กำลังใจแก่นักเรียน และแสดงความชื่นชมในผลงานของนักเรียนด้วยความจริงใจ ครูศิลปะต้องไม่ใช้อารมณ์และใช้ถ้อยคำในการตีที่รุนแรงแต่การติควรเป็นไปในทำนองให้การแนะนำ มิใช่ว่ากล่าวกันจนเด็กเกิดความอับอายและท้อถอยแต่ควรมีการเสริมแรงด้วยการจัดแสดงผลงานของนักเรียน เพื่อเป็นการให้รางวัลแก่นักเรียนที่มีความตั้งใจในการทำงานอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

4.2.8 วิทยุอันเริ่มคบเพื่อนต่างประเทศ

การจัดการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนแบบสหศึกษาที่มีทั้งนักเรียนผู้หญิงและผู้ชายครูศิลปะควรคำนึงถึงความสัมพันธ์และความแตกต่างของเพศ ครูศิลปะต้องมีความละเอียดอ่อนในการสังเกตเห็นถึงความสัมพันธ์ของนักเรียนทุกคนในชั้นเรียน ครูศิลปะต้องเข้าใจถึงความต้องการการยอมรับของวิทยุอันเพื่อนต่างประเทศ ครูควรจัดการสอนที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันแก้ปัญหาทั้งนักเรียนผู้หญิงและผู้ชาย ทั้งนี้เพราะการให้เด็กวิทยุอันได้ทำงานร่วมกัน ซึ่งจะเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมในอนาคตด้วย ความต้องการที่จะทำงานร่วมกับเพื่อนต่างประเทศเริ่มแสดงออกในวิทยุอันตอนกลางเรื่อยไป การที่เด็กเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและพยายามจะช่วยผู้อื่นของเด็กวิทยุอันจัดเป็นวุฒิภาวะที่เจริญขึ้น รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับระหว่างเพื่อนในวัยเดียวกันดีขึ้น นับว่าเป็นระยะสำคัญของการแสดงวุฒิภาวะทางสังคมของเด็ก (สมชาย ธีบุญกุล, 2526:48) การวิจารณ์ผลงานศิลปะของนักเรียน ควรเป็นไปในลักษณะแนะนำเพิ่ม

ความเชื่อมั่นและการเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนศิลปะศึกษา ไม่ควรตีเพื่อให้นักเรียนอับอายเพื่อน ซึ่งเป็นเพศตรงข้าม ที่อาจจะส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีของนักเรียนในชั้นเรียน

4.2.9 วัยรุ่นชอบทำกิจกรรมกลุ่ม

เด็กในวัยรุ่นเป็นวัยเข้าหมู่พวก เขาต้องการอยู่กับเพื่อนและยินดีรับคำแนะนำ และให้ความร่วมมือได้ดีกว่าเมื่ออยู่กับเพื่อนเป็นกลุ่ม เข้าต้องการที่จะคบหาสมาคมกับเพื่อนวัยเดียวกัน เพื่อฟังผู้ใหญ่ให้น้อยลง เด็กจะรู้สึกเชื่อมั่นในตัวเองเมื่ออยู่กับผู้ที่เหมือนกับเข้าทั้งความสนใจ ความรู้ ความสามารถ และปัญหาต่างๆ มาตรฐานความเป็นอยู่และความคิดเป็น (สมชาย ธีรชนกุล, 2526:34) เพราะฉะนั้นครูศิลปะจึงควรเน้นการทำงานที่เป็นกระบวนการกลุ่ม ให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานเป็นกลุ่ม มีการประชุมสัมมนาเป็นกลุ่มเพื่อให้เด็กได้กล้าแสดงออก ถึงความคิดเห็นส่วนตัวรู้จักยอมรับความคิดของผู้อื่นและเคารพในความคิดเห็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะมีส่วนในการพัฒนาความเป็นนักประชาธิปไตยในอนาคต นอกจากนั้นแล้วกิจกรรมกลุ่มที่จัดให้ จะมีส่วนช่วยสนับสนุนลักษณะความเป็นผู้นำและการตระหนักในการทำงานกลุ่มที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการดำเนินชีวิตในภายภาคหน้าอย่างแน่นอน

4.2.10 วัยรุ่นสามารถคิดสิ่งที่เป็นามธรรมได้

บรูเนอร์ เชื่อว่ามนุษย์จะถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ โดยผ่านกระบวนการ 3 ระดับ คือ ผ่านการกระทำ (Action) การใช้มโนภาพ (Image) และการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic) ฉะนั้น ถ้าเราทราบว่าในขณะนั้นเด็กมีพัฒนาการทางการคิดอยู่ระดับใด ครูก็จะได้เสนอเนื้อหาให้ตรงกับพัฒนาการทางการคิดของเด็กในรับดับนั้น โดยควรจัดเนื้อหาเรียน ลำดับจากรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นามธรรม เช่นเดียวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาในชั้นเรียน ครูศิลปะต้องทราบว่านักเรียนในระดับมัธยมศึกษานี้เขามีความสามารถคิดในสิ่งที่เป็นามธรรมได้แล้ว เพราะฉะนั้นครูศิลปะควรสอนให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจต่อความหมายของรูปธรรมและนามธรรม สามารถอธิบายและให้ความสำคัญต่อนามธรรมได้ ต่อจากนั้นจึงควรมีการปฏิบัติการสร้างสรรคทางศิลปะออกมาในรูปแบบนามธรรมด้วยวิธีการสร้างสรรคงานนามธรรมในวิธีการที่แตกต่างกัน เน้นให้นักเรียนเห็นว่าความคิดและรูปแบบนามธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญแล้วในกระบวนการถ่ายทอดความรู้สึกและความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

4.2.11 วัยรุ่นสามารถตั้งและทดสอบสมมติฐานได้

จากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของพือาเจต์สรุปได้ว่า ลักษณะสติปัญญาของเด็กวัยรุ่นมีวิธคิดในชั้นเหตุผลเชิงนามธรรม ซึ่งมีลักษณะเด่น 3 ประการคือ

ประการที่ 1 สามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรม

ประการที่ 2 สามารถตั้งสมมติฐาน

ประการที่ 3 สามารถทดสอบสมมติฐาน

(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, 253236)

ตามแนวความคิดของพือาเจต์ สำหรับนักเรียนที่อยู่ในชั้นมัธยมศึกษาที่เป็นวัยรุ่น ครูคิดปะครวเตรียมปัญหาให้นักเรียนมีโอกาสฝึกคิด ฝึกตั้งสมมติฐานต่าง ๆ ทดสอบสมมติฐานและให้เหตุผลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และควรให้ประสบการณ์ลักษณะนี้มากพอสมควร ทั้งนี้ปัญหาที่เตรียมมาให้นั้นอาจจะเป็นปัญหาในปัจจุบันของสังคมที่นักเรียนสนใจ หรืออาจจะเป็นการตั้งสมมติฐานและทดสอบสมมติฐานในเนื้อหาบางวิชาของศิลปะศึกษา เช่น วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปะวิจารณ์

4.2.12 วัยรุ่นต้องการความรักและการยอมรับจากหมู่เพื่อน

ความต้องการที่สำคัญที่สุดอันหนึ่งที่เด็กวัยรุ่นต้องการก็คือ ต้องการความรักและการยอมรับในความเป็นบุคคลที่มีความสามารถ ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหมู่เพื่อน พยายามที่จะมีส่วนเป็นเจ้าของและทำให้เพื่อนเดียวกันรู้สึกประทับใจในพฤติกรรมของตน นิยมความกล้าหาญของบุรุษสตรีผู้มีชื่อเสียงดีเด่นและอยากจะมีบทบาทอย่างผู้ใหญ่ด้วย ครูศิลปะจะต้องมีการติดตามดูแลพฤติกรรมของนักเรียนอย่างใกล้ชิด ให้ความรักและความอบอุ่น สำหรับกิจกรรมศิลปะที่จัดให้นักเรียนทำนั้นควรเน้นเรื่องความสามารถเฉพาะตนบ้าง เช่น การตั้งหัวข้อให้นักเรียนวาดภาพควรส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง เช่น "ผมอยากจะเป็น" "ผมมีดีที่..." ฯลฯ ควรจัดให้มีนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะของนักเรียนอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง จัดการประกวดศิลปกรรมของเด็กในโรงเรียนบ้าง และเพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและเพื่อให้เพื่อน ๆ ยอมรับในความสามารถ เป็นเหตุให้นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนศิลปะศึกษามากขึ้น

4.2.13 วัยรุ่นรักความอิสระเสรี

เด็กวัยรุ่นจะชอบความอิสระเสรีในการทำงานมาก จะเห็นว่าเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชอบกิจกรรมทางด้านศิลปะ ดนตรี และการแสดงมาก เพราะกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องให้ผู้แสดงมีความอิสระเสรีมากที่สุด ผลงานของการแสดงเหล่านี้จะออกมาดี ครูศิลปะจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความอิสระเสรีต่อเด็กนักเรียน จนบางครั้งอาจทำลายระเบียบของ

ห้องเรียนบ้าง อีกรุ่นที่ครูศิลปะพึงให้แก่นักเรียนเป็นลำดับต้น คือ เสรีภาพในการคิดและการสร้างสรรค์ที่ไม่มีขอบเขต เด็กจะเกิดความรู้สึกพึงพอใจ ไม่อึดอัดและสามารถทำทุกสิ่งได้ตามที่ตนอยากทำ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องให้อยู่ภายใต้การชี้แนะของครูศิลปะและต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นๆ เช่น การชุกชนเกรและส่งเสียงดังจนทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

4.2.14 วิทยุชื่นชอบของแปลกๆ ใหม่ ๆ ที่ท้าทาย

วิทยุจะมีความสนใจต่อความแปลกใหม่ชอบการเปลี่ยนแปลงในสังคม สำหรับการเรียนการสอนศิลปะศึกษา วิทยุจะมีความตื่นเต้นต่อครู วัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอน และวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ วิทยุไม่ชอบความซ้ำซาก ฉะนั้นครูศิลปะควรเป็นผู้ตื่นตัวและพร้อมเสมอสำหรับข่าวคราวความเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าเกี่ยวกับหลักสูตรวิธีสอนและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะที่ทันสมัย ฉะนั้นครูศิลปะต้องเป็นผู้ไม่หาความรู้ประสบการณ์และการฝึกทักษะทางศิลปะ กิจกรรมศิลปะที่สอนควรให้มีความหลากหลาย เทคนิคการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะต้องน่าสนใจ และการใช้สื่อการสอนสมัยใหม่ เช่น คอมพิวเตอร์ สไลด์ วีดีโอ และโปรเจคเตอร์ หรือเครื่องช่วยสอนอื่น เช่น ชุดการสอนและบทเรียนแบบโปรแกรม ก็จะทำให้พฤติกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษาน่าสนใจขึ้น อีกทั้งการแต่งกายและบุคลิกของครูศิลปะควรให้ทันสมัยเหมาะสมกับกาลเทศะ จะเสริมสร้างให้บรรยากาศการเรียนการสอนดีขึ้นอย่างแน่นอน

4.2.15 วิทยุชอบแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์

เด็กวิทยุจะชอบการทดลองสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ในวันนี้จะมีสูงมากกว่าวัยอื่น ๆ เพราะฉะนั้นกิจกรรมศิลปะที่ครูศิลปะจะเตรียมให้ควรมีลักษณะท้าทายความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ให้เด็กมีโอกาสคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ พฤติกรรมการเรียนการสอนที่จะช่วยให้เด็กนักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงสุด ได้แก่ การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรี ไม่มีการบีบบังคับ แสดงความชื่นชมต่อความคิดเห็นของนักเรียนด้วยความจริงใจ เปิดโอกาสให้นักเรียนคิดค้นในหลายๆ ด้าน ทดลองทำในหลายๆ วิธีการ แล้วลองให้นักเรียนฝึกเลือกวิธีการและรูปแบบที่ตนคิดว่าดีที่สุดด้วย ทั้งนี้ควรอยู่ในการชี้แนะของครูศิลปะ นอกจากนั้นครูควรสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองกับนักเรียน ไม่ควรให้ห่างเหินกันเกินไป ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในวัยนี้ก็จะพร่างพรูออกมาซึ่งจะเป็นผลดีต่อการเรียนการสอนศิลปะศึกษาและจะมีส่วนในการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านด้วย

หลังจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับวิทยุ กระทรวงศึกษาธิการก็มีนโยบายในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในโรงเรียน โดยให้มีการสอดส่องสังเกตพฤติกรรมของ

นักเรียนโดยครูและโดยเพื่อนกับเพื่อนและยังมีนโยบายครูเยี่ยมบ้านนักเรียน พร้อมอบรมสร้าง ความเข้าใจให้กับผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลาน ไม่ว่าจะการแก้ปัญหาของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นอย่างไร เหตุการณ์ความรุนแรงคงเกิดขึ้นอี ตราบใดที่ยังมองว่าปัญหาความรุนแรงของวัยรุ่น เป็นปัญหาเฉพาะของ “เด็กวัยรุ่น” หรือครอบครัวเท่านั้น แต่ในส่วนของครูผู้สอนในทุกสาขาวิชา ต้องตระหนักว่าเป็นหน้าที่โดยตรงสำหรับ “ครู” ทุกคนที่จะต้องช่วยกันสร้างสรรค์ให้เด็กในยุค ปฏิรูปการศึกษานี้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ลด ละ เลิก จากอบายมุขและความรุนแรงทั้งปวง สำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจ ในจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสำหรับวัยรุ่น ที่มีลักษณะพฤติกรรมที่มีเอกลักษณ์ โดยครู ศิลปะจะต้องศึกษาแล้วหาวิธีจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่สามารถสนองตอบความต้องการ ทุกอย่างของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นวัยรุ่นได้ เพราะหากสามารถพัฒนาผู้เรียนในวัยนี้ ด้วยศิลปะได้ นักเรียนที่ผลิตออกมาจะเป็นผลผลิตที่ทรงคุณค่าประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้คู่คุณธรรม เพื่อมนุษย์จะได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

5. หลักการวิจารณ์ศิลปะตามทฤษฎีของฮัน เอ มิทเลอร์ (Jean A. Mitter)

ในปัจจุบันสถานภาพของวิชาศิลปะศึกษาในประเทศไทยอยู่ตรงจุดที่บุคคลทั่วไปทุกวงการ ได้ให้ความสำคัญและความสนใจเป็นอย่างยิ่ง ในอดีตกิจกรรมศิลปะในโรงเรียนมีเฉพาะการวาด ภาพ การปั้น ที่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นความเหมือนจริง กิจกรรมศิลปะที่ครูเตรียมมาสอนในชั่วโมง คือ การนำหุ่นบางสิ่งบางอย่าง อันได้แก่ แก้วน้ำ ขวด ผลไม้ ฯลฯ มาวางเป็นแบบให้นักเรียนวาด เลียนแบบ การประเมินผลทางศิลปะจึงมุ่งเน้นเฉพาะที่ความเหมือนหรือไม่เหมือน ใครวาดได้ เหมือนกับหุ่นมากที่สุดก็จะได้คะแนนสูง ซึ่งเป็นนักเรียนจำนวนน้อย จะได้รับการยกย่องว่าเก่ง มีฝีมือ แต่สำหรับคนที่วาดได้ไม่เหมือนก็จะได้คะแนนน้อย ซึ่งเป็นนักเรียนส่วนใหญ่ ถูก วิพากษ์วิจารณ์จนเสียหาย โดยไม่ทราบว่าจะพัฒนาอย่างไรจึงจะวาดได้เหมือนแบบและได้ คะแนนดีขึ้น นานไปนักเรียนส่วนใหญ่ในห้องเรียนเหล่านี้ก็เกิดความเบื่อหน่าย และกลับกลายเป็น ความเกลียดชังจนเกิดอคติต่อศิลปะ

แต่ในปัจจุบันสถานภาพของวิชาศิลปะศึกษา สำหรับครู ผู้ปกครองอยู่ในฐานะที่ควรให้ ความสำคัญและส่งเสริมเป็นอย่างยิ่ง กิจกรรมศิลปะได้พัฒนาให้ดีขึ้นเป็นลำดับ นักเรียนมีโอกาส ในการแสดงออกถึงความคิด จินตนาการ และประสบการณ์ของตนเองมากขึ้น นักเรียนมีโอกาสใน การแสดงออกถึงความคิด จินตนาการ และประสบการณ์ของตนเองมากขึ้น กิจกรรมศิลปะกลับ กลายเป็นสื่อการเรียนสำคัญที่ช่วยขยายความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน ได้ลองคิด ลองทำ สืบสวน ทดลอง ค้นคว้ากับวัสดุต่างๆ ทั้งนี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้และสนุกสนาน เพลิดเพลินกับกิจกรรม

ศิลปะที่มองเห็นและจับต้องได้ วิชาศิลปะศึกษาในปัจจุบันจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาความเจริญเติบโตของเด็กในทุกด้าน

ดังนั้นการประเมินผลทางศิลปะ โดยเฉพาะการวิจารณ์ผลงานศิลปะของผู้เรียนควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม ควรมุ่งเน้นที่เป็นการสนับสนุนให้เด็กเกิดความรักและทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ จะไม่ใช้การประณามให้อับอาย จนทำให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อศิลปะไปตลอดชีวิต การวิจารณ์ศิลปะเด็กเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ต้องอาศัยความรู้และมีข้อแตกต่างพิเศษไปจากการวิจารณ์ศิลปะโดยทั่วไป โดยเฉพาะการวิจารณ์ศิลปะเด็กในเชิงวิชาการ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน (วุฒิ วัฒนสิน, 2541)

5.1 ความหมายของศิลปะวิจารณ์ในระดับมัธยมศึกษา

เพื่อให้การวิจารณ์ศิลปะของเด็กดำเนินไปด้วยความถูกต้องและบังเกิดผลดี มีความจำเป็นที่จะต้องทราบถึงความหมายที่แท้จริงของศิลปะวิจารณ์ โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้

การวิจารณ์ หมายถึง การที่แสดงความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความเข้าใจ ประสบการณ์ ประกอบกับข้อเสนอแนะในการเพิ่ม ปรับปรุงผลงานนั้นๆ ในทางดี (อารี สุทธิพันธุ์, 2513:33)

ศิลปะวิจารณ์ คือ การแสดงออกของความคิดของนักวิจารณ์ในรูปแบบของการพูด บรรยาย อธิบายหรือเขียนเป็นภาษาหนังสือเพื่อให้ผู้ดูทั่วไปได้รับรู้หรือเข้าใจในงานศิลปะนั้นๆ ประการหนึ่งหรืออีกประการหนึ่ง เป็นการพูด การเขียนของนักวิจารณ์ เพื่อที่จะตัดสินคุณค่าในงานศิลปะ (พิชณู สุภนิมิต, 2525:85)

ศิลปะวิจารณ์ คือ การบอกกล่าว เพื่อยกระดับมาตรฐานของผลงาน ตลอดจนเจ้าของผลงานนั้นๆ ให้มีความคิดอ่านก้าวหน้าขึ้น การวิจารณ์จึงไม่ควรเป็นเพียงคำพูดโดยปราศจากจุดมุ่งหมายที่บ่งชี้หรือวิจารณ์โดยที่ขาดข้อมูลและเหตุผลสนับสนุน การวิจารณ์โดยไม่ยั้งคิดเคยทำให้เด็กหลายคนเกลียดศิลปะจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ (อุบล ตูจินดา, 2532:230)

พอสรุปได้ว่า ศิลปะวิจารณ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นที่เป็นส่วนตนต่อผลงานศิลปะ โดยมีข้อมูล เหตุผลและข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อยกกระดับมาตรฐานของผลงานและเจ้าของผลงานนั้นๆ

ศิลปะวิจารณ์ในระดับมัธยมศึกษา จึงหมายถึง การแสดงความคิดเห็นที่มีข้อมูลเหตุผล และข้อเสนอแนะต่อผลงานศิลปะของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้เพื่อยกกระดับมาตรฐานผลงานศิลปะ และพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน

5.2 องค์ประกอบของศิลปวิจารณ์ในระดับมัธยมศึกษา

วุฒิ วัฒนสิน (2541) ได้กล่าวถึงการวิจารณ์ผลงานการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนมีองค์ประกอบที่ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวซึ่งกันและกันเสมอ 3 ประการ ดังนี้

- 1) นักเรียนเจ้าของผลงาน (Artist)
- 2) ผลงานศิลปะ (Work of Art)
- 3) นักเรียนผู้ชมผลงาน (Spectator)

1) นักเรียนเจ้าของผลงาน (Artist)

นักเรียนเป็นเช่นศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ แต่นักเรียนจะสร้างผลงานศิลปะ โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อในการแสดงออกถึงอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ หรือ ประสบการณ์ที่ได้รับ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีความเข้าใจในคุณค่าของสุนทรียภาพ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ จะเห็นว่านักเรียนเจ้าของผลงานทุกคนควรได้รับความสำคัญเท่าเทียมกันในด้านการแสดงออกอย่างเสรี

2) ผลงานศิลปะ (Work of Art)

คือ ผลงานที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสร้างสรรค์ของผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการของความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็กในแต่ละวัย ผลงานศิลปะที่นักเรียนได้สร้างสรรค์ในระดับมัธยมศึกษาจะประกอบด้วย

- ก. จิตรกรรม (Painting) การวาดภาพระบายสี
- ข. ประติมากรรม (Sculpture) การปั้น การแกะสลัก และการหล่อ
- ค. การพิมพ์ภาพ (Printmaking) การพิมพ์ภาพโดยแม่พิมพ์ชนิดต่างๆ
- ง. การออกแบบ (Design) การออกแบบทางศิลปะประยุกต์
- จ. ศิลปะไทย (Thai Arts) ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม และ สถาปัตยกรรมแบบไทย
- ฉ. ศิลปะการตกแต่ง (Decorative Art) การออกแบบตกแต่งทางศิลปะประยุกต์
- ช. ศิลปะการแต่งกาย (Costume Arts) การออกแบบเครื่องแต่งกาย

3) นักเรียนผู้ชมผลงาน (Spectator)

คือ นักเรียนที่ไม่ใช่เจ้าของผลงานนั้น แต่เป็นผู้รับรู้ถึงการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนเจ้าของผลงาน นักเรียนผู้ชมผลงานจึงมีความสำคัญต่อองค์ประกอบของศิลปวิจารณ์เป็นอย่างมาก เพราะทำให้การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาคบวงจร นักเรียนผู้ชมผลงานทุกคนและครูจะรวมกันเป็นผู้วิจารณ์ผลงานทางศิลปะด้วย เพราะทุกคนต้องตัดสินใจหรือวิจารณ์ถึงความชอบและไม่ชอบของตนเอง

ครูและนักเรียนในฐานะผู้วิจารณ์ ต้องมีแนวความคิดเช่นเดียวกันว่า ผลงานศิลปะของเพื่อนนักเรียนที่อยู่ต่างหน้านั้นมีคุณค่า เกิดจากความตั้งใจอย่างสูงสุดผ่านกระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ ผลงานชิ้นนั้นจึงน่าศรัทธาอย่างยิ่งในการเสาะแสวงหาความจริงด้วยการวิจารณ์ จิตสำนึกของทุกคนต้องไม่อคติ แต่ต้องเปี่ยมล้นด้วยแนวคิดที่สร้างสรรค์ ที่จะยกระดับมาตรฐานของผลงานศิลปะและส่งเสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้แก่เจ้าของผลงาน

5.3 หน้าที่ของครูต่อกิจกรรมศิลปะวิจารณ์ในระดับมัธยมศึกษา

องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการวิจารณ์ศิลปะเด็กในระดับมัธยมศึกษาภายในโรงเรียนคือ ตัวครู เพราะครูจะต้องเป็นต้นแบบ เป็นผู้ชี้นำ สั่งสอน ให้ความรู้ และผู้ควบคุมกิจกรรมศิลปะวิจารณ์ในชั้นเรียน ให้ดำเนินไปอย่างลื่นไหลและเกิดประสิทธิผลสูงสุด การวิจารณ์แบบครู (Pedagogical Criticism) จึงต้องมีวัตถุประสงค์ของการวิจารณ์ เพื่อการเพิ่มพูนวุฒิภาวะทางสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic maturity) ทางศิลปะแก่นักเรียน โดยไม่จำเป็นต้องให้นักเรียนทำได้ถึงขั้นประเมินค่าเพื่อการตัดสินผลงาน ครูศิลปะจึงควรตระหนักถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการวิจารณ์ โดยไม่จำเป็นต้องมุ่งมั่นให้นักเรียนเติบโตขึ้นเป็นศิลปิน ความคิดเห็นของครูควรเป็นการสร้างความสนใจ และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีได้หวังผลสัมฤทธิ์ในผลงานเป็นอันดับต้นๆ

การวิจารณ์แบบครู จะไม่ใช่กฎเกณฑ์ตัดสินตามมาตรฐานที่ใช้กับศิลปินอาชีพ และไม่ตั้งเป้าหมายไว้สูง ครูศิลปะควรจะนำผลงานศิลปะที่ดีที่สุดได้คุณภาพมาให้ดูเป็นตัวอย่างในการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างที่ดี ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ถกเถียงปัญหากันในชั้นเรียน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิด เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ศิลปะ หน้าที่สำคัญของครูศิลปะ คือ การวิเคราะห์และแปลความหมายผลงานศิลปะของนักเรียนแต่ละคนด้วยความเข้าใจ เพื่อเป็นการชี้แนะให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้วิเคราะห์และแปลความหมายผลงานศิลปะของตนเองและเพื่อนนักเรียนได้ ในขณะเดียวกันก็จะเกิดความเข้าใจซาบซึ้งในแนวทางความคิดที่ตนปฏิบัติอยู่ ครูศิลปะจะต้องทำหน้าที่เป็นนักวิจารณ์ไปในตัวด้วย (สุชาติ เกาทอง, 2537:82)

ครูศิลปะในฐานะนักวิจารณ์ต้องพิถีพิถันอย่างยิ่งต่อการสรุปผล คุณค่าของผลงานของนักเรียนแต่ละคน เพราะครูศิลปะต้องคำนึงถึงความอ่อนไหวในอารมณ์ของผู้เรียนทุกคน และต้องมีจุดมุ่งหมายปลายทางอยู่ที่การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความปรารถนาที่จะพัฒนาผลงานของตนเองให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ

5.4 ประเภทของศิลปะวิจารณ์ในระดับมัธยมศึกษา

การวิจารณ์งานศิลปะเด็กในโรงเรียนทั่วไปแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามลักษณะของงานดังนี้

1.4.1 การวิจารณ์ศิลปะเพื่อการประกวดและแข่งขัน

การวิจารณ์ศิลปะของเด็กในลักษณะนี้ มีความจำเป็นจะต้องพิจารณาโดยเน้นความสำเร็จของผลงาน (Product) หัวข้อในการวิจารณ์และให้ความรู้เน้นหนักที่การส่งเสริมความสามารถและทักษะในเชิงเทคนิค เช่น

เน้นเรื่องทักษะทางศิลปะ ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกทำกิจกรรมทางศิลปะที่จะประกวดแข่งขันเป็นเวลานาน วิจารณ์ผลงานและให้ความรู้จนเกิดทักษะและความชำนาญ

เน้นความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการวิจารณ์ให้เห็นถึงคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ โดยเฉพาะสำหรับการประกวดแข่งขัน ซึ่งจำเป็นต้องนำเสนอรูปแบบและแนวความคิดที่แสดงความแปลกใหม่ ที่จะทำให้งานของตนมีความโดดเด่นและประสบผลสำเร็จ

เน้นหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ ส่งเสริมและวิจารณ์โดยเน้นที่หลักของการจัดองค์ประกอบศิลป์ ซึ่งเป็นหัวใจขององค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความงามและพึงพอใจในผลงาน ด้วยหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ ที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ ความสมดุล ความกลมกลืนและตัดกัน จุดเด่น ทิศทาง สัดส่วนและเอกภาพ

เน้นวิธีการแสดงออกและการใช้วัสดุ หากการจัดประกวดแข่งขันไม่จำกัดวัสดุและเทคนิควิธีการ ครูควรจะวิจารณ์ที่เน้นวิธีการในการแสดงออกที่สร้างสรรค์อิสระและเป็นสากล สำหรับวัสดุที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะก็มีส่วนสำคัญในการดึงดูดความสนใจของผู้ชม ก่อให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามจุดมุ่งหมายที่นักเรียนผู้นั้นสร้างสรรค์ขึ้น

กล่าวโดยสรุป การวิจารณ์ศิลปะเด็กเพื่อนำไปประกวดแข่งขัน ควรวิจารณ์เพื่อการเพิ่มทักษะความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถพิเศษให้กับเด็กนักเรียน เพื่อการเตรียมพร้อมในการเข้าประกวดแข่งขัน

1.4.2 การวิจารณ์ศิลปะเพื่อการเรียนรู้

การวิจารณ์ศิลปะของเด็กในลักษณะนี้ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ในคาบการ เรียนวิชาศิลปะศึกษา การวิจารณ์จะเน้นความสำคัญที่กระบวนการ (Process) ในการทำงานและ การพัฒนาผู้เรียนเจ้าของผลงานมากกว่าผลงานที่สำเร็จแล้ว แม้ว่าผลงานนั้นจะดีเด่นมากเพียงใด ก็ตามแนวการวิจารณ์จึงควรเน้นสิ่งต่อไปนี้คือ

เน้นคุณค่าที่แท้จริงของศิลปะศึกษา

ส่งเสริมการวิจารณ์ผลงานศิลปะที่เน้นคุณค่าที่แท้จริงของศิลปะศึกษา อันได้แก่ บทบาทในด้านพัฒนาคนเป็นสำคัญ เช่น ศิลปะศึกษามีคุณค่าด้านส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนใน ทุกด้าน โดยเฉพาะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ ช่วยในด้านพัฒนาพฤติกรรมและ นำมาแก้ปัญหาของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์แห่งชีวิตของผู้เรียนในด้านการดำรงชีวิตในสังคม ปัจจุบัน

เน้นความสำนึกและความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้กระทำ

ส่งเสริมการวิจารณ์ผลงานศิลปะเด็กที่เน้นความสำนึกและความรับผิดชอบต่อ ผลงานศิลปะของตน ยั่วยุให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบ โดยการนำเสนอเหตุผลและแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนั้น เกิดความกล้าในการแสดงออกถึงที่มาและแนวทางการแสดงออก อย่างมีหลักการและเหตุผลที่รับฟังได้ การวิจารณ์ผลงานศิลปะเด็กจะต้องเป็นการฝึกให้ผู้เรียน เกิดจิตใจที่เป็นประชาธิปไตยกล้านำเสนอ กล้ารับฟังความคิดเห็นของผู้วิจารณ์อย่างมีหลักการ

เน้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และพื้นฐานรสนิยมที่ดี

ส่งเสริมการวิจารณ์ที่เน้นคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ต่อการทำงานศิลปะ ให้ ผู้เรียนเห็นว่าผลงานศิลปะที่มีคุณค่าคือ ผลงานที่แปลกใหม่ ทันสมัยยังไม่มีผู้ใดทำมาก่อน ศิลปะ มิใช่การลอกเลียนแบบรูปแบบและแนวความคิดของบุคคลอื่น แต่เป็นผลงานสร้างสรรค์จาก ความคิดของผู้เรียนเป็นสำคัญ และให้ผู้เรียนได้นำแนวความคิดในการริเริ่มสร้างสรรค์นี้ไปใช้ใน กิจกรรมต่างๆ ไม่เฉพาะเจาะจงเพียงวิชาศิลปะเท่านั้น

การวิจารณ์ควรให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้ง ต่อความงามของธรรมชาติและผลงาน ศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถถกถ่อมเกลางจิตใจของผู้เรียนให้มีความอ่อนไหว มีความรู้สึกจับใจ ต่อความงาม จะนำมาซึ่งความเป็นคนที่มีรสนิยมที่ดี รู้จักเลือกใช้ เลือกทำในสิ่งที่ดีและสวยงาม

เน้นการรู้จักนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน

การวิจารณ์ศิลปะของเด็กควรสอดแทรกแนวความคิดของการนำความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับศิลปะไปใช้ในการเรียนวิชาอื่น และการทำศิลปะให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ครู ศิลปะต้องตระหนักว่านักเรียนในห้องเรียนส่วนใหญ่มิได้เติบโตขึ้นมาแล้วประกอบอาชีพศิลปิน แต่

วิชาศิลปะเป็นเพียงเครื่องมือในการแสดงออกของเด็กเท่านั้น ครูศิลปะจึงต้องเพียงปลูกสร้างทัศนคติที่ดีต่อศิลปะให้เกิดขึ้นในตัวเด็กให้ได้ ให้เด็กเกิดความรักความชอบ ความเบิกบานเมื่อคิดถึงศิลปะ เห็นประโยชน์ของศิลปะที่สามารถนำไปใช้ในการตกแต่งอาคารบ้านเรือนและตกแต่งร่างกาย ฯลฯ เห็นประโยชน์ในการได้แสดงออกอย่างเสรี ที่ทำให้จิตใจของเขาเกิดความชื่นชมต่อผลงานที่เขาสร้างขึ้น และให้ผู้เรียนตระหนักว่าศิลปะอยู่ในชีวิตของตนตลอดเวลา ตั้งแต่ลืมตาขึ้นในตอนเช้าแล้วหลับตาลงในตอนกลางคืน

พอสรุปได้ว่า การวิจารณ์ศิลปะเด็กเพื่อการเรียนรู้ควรวิจารณ์เพื่อการพัฒนาเด็กเป็นสำคัญให้ผู้เรียนประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ มีรสนิยมที่ดี รู้จักนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน และรู้จักใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

1.5 ขั้นตอนของศิลปวิจารณ์ในระดับมัธยมศึกษา

ยีน เอ มิทเลอร์ (Jean A. Mitler, 2536 อ้างถึงใน วุฒิ วัฒนสิน, 2541) ได้เสนอขั้นตอนในการวิจารณ์ศิลปะสำหรับนักวิจารณ์ศิลปะระดับอาชีพ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับศิลปวิจารณ์ในระดับมัธยมศึกษาได้ โดยแบ่งขั้นตอนการวิจารณ์ศิลปะเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นการบรรยาย (Description)
- 2) ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis)
- 3) ขั้นการตีความหมาย (Interpretation)
- 4) ขั้นการตัดสิน (Judgement)

ดังมีรายละเอียดของการปฏิบัติดังนี้

- 1) ขั้นการบรรยาย (Description)

ขั้นการบรรยายหรือพรรณนา คือ กระบวนการบันทึกสิ่งต่างๆ ที่อ้างว่าพบในผลงานอย่างทันทีทันใด ค้นหาว่ามีอะไรอยู่ในผลงาน รวมถึงรายละเอียดในผลงานนั้นด้วย ในขั้นตอนนี้จะไม่มี การสรุป

ในขั้นการบรรยายนี้ ผู้วิจารณ์อื่นได้แก่ ครูและนักเรียนจะต้องพยายามสืบเสาะแสวงหาและค้นหาสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในภาพและพยายามตีแผ่ออกมาให้มากที่สุด เพราะขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนของการค้นหาข้อมูลให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จะไม่ด่วนอธิบายคุณค่าหรือวิเคราะห์ หรือตีความหรือตัดสินผลงานก่อน เพราะจะทำให้เกิดความสับสน สุชาติ เกาทอง (2537) กล่าวเน้นว่า “การตีความจากหลักฐานที่ยังไม่พร้อมมูล เป็นเรื่องที่ไม่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง กลับสร้างความยุ่งยากขึ้นภายหลัง”

ในขั้นตอนนี้สิ่งที่จะต้องพิจารณาเป็นอันดับแรก คือ ผลงานนั้นจัดว่าเป็นผลงานชนิดใด อันได้แก่

1.1) ภาพเหมือนจริง (Realism)

1.2) ภาพนามธรรม (Abstract)

1.1) ภาพเหมือนจริง (Realism) สิ่งที่จะต้องบรรยาย คือ ชื่อเจ้าของผลงาน ชื่อภาพ เทคนิค และสิ่งที่ปรากฏเห็นได้จับต้องและบรรยายโดยใช้คำที่ง่าย ๆ แต่ชัดเจน

1.2) ภาพนามธรรม (Abstract) สิ่งที่จะต้องบรรยายทำได้ยากขึ้น เพราะไม่รู้ว่สิ่งที่ปรากฏเป็นอะไรจึงต้องอธิบายอย่างกว้าง ๆ โดยเฉพาะเกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ เช่น บรรยายถึงสี เส้น ทิศทาง รูปร่าง รูปทรง ฯลฯ ตามที่ตามองเห็นและต้องไม่ให้ความหมายใดๆ ทั้งสิ้นกับชื่อเหล่านั้น ให้บอกแต่เพียงว่าเป็นรูปร่างของสีเหลี่ยม วงกลม สามเหลี่ยม หรืออิสระ หรือใช้สีแดง ส้ม เหลือง หรือมีทิศทางในการมองในแนวราบหรือแนวตั้ง โดยไม่ต้องตีความใดๆ ทั้งสิ้น ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงรายละเอียด เพราะผลงานส่วนใหญ่ในระดับมัธยมศึกษาจะเป็นผลงานแบบเหมือนจริง

2) ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis)

คือ ขั้นการวิเคราะห์พิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่มีในผลงาน การวิเคราะห์รูปแบบเป็นการเจาะลึกลงไปมากกว่าการบรรยาย เพื่อบอกให้เรารู้ว่าสิ่งที่เราค้นพบนั้น ประกอบกันอย่างไร

3) ขั้นการตีความหมาย (Interpretation)

คือ กระบวนการที่แสดงออกถึงความหมายต่างๆ ของผลงานอย่างละเอียดถี่ถ้วน ว่าในผลงานศิลปะนั้นมีแนวคิดอย่างไร ให้อารมณ์และความรู้สึกเป็นอย่างไร

ขั้นการตีความหมายจะเกี่ยวข้องกับการค้นหาความหมายต่างๆ และการชี้ให้เห็นว่าความหมายเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับชีวิตและมีเงื่อนไขต่อความเป็นมนุษย์อย่างกว้างๆ

4) ขั้นการตัดสิน (Judgement)

คือ การประเมินค่างานศิลปะเพื่อการจัดอันดับ โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับผลงานชิ้นอื่นๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันว่ามีคุณค่าทางศิลปะและสุนทรียศาสตร์มากน้อยกว่ากันเพียงไร การวิจารณ์ในขั้นตอนของการตัดสินจะไม่มีผลจำเป็นเลยในการวิจารณ์ศิลปะเพื่อการเรียนรู้ แต่จะเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการวิจารณ์ศิลปะเพื่อการประกวดแข่งขัน เพราะฉะนั้น ศิลปะวิจารณ์ในชั้นเรียนเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาควรจะมีขั้นตอนการวิจารณ์เพียง 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการบรรยาย ขั้นวิเคราะห์ และขั้นตีความหมายเท่านั้น

สรุปได้ว่าในขั้นตอนของการวิจารณ์ศิลปะจะเริ่มจากการพยายามสืบเสาะ แสวงหาความจริงออกมาเปิดเผยเพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในภาพว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร จึงทำให้ภาพสามารถให้อารมณ์และความรู้สึก บางอย่างแสดงออกมา ที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์และสังคม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัยดังต่อไปนี้

วุฒิ วัฒนสิน (2539) ทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาภาพทิวทัศน์ของเด็กเล็กในจังหวัดปัตตานี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพเขียนทิวทัศน์ของเด็กเล็ก คือ นักเรียนชั้นอนุบาล 1-3 อายุ 4-6 ปี ในจังหวัดปัตตานี ตามเกณฑ์การพัฒนาการทางศิลปะเด็กของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ผลการวิจัย มีกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษา คือ เด็กเล็กที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาล 1-3 ภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา 2538 อายุ 4-6 ปี ในโรงเรียนอนุบาล ในอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี จำนวน 120 คน เป็นเด็กเล็กชาย 60 คน และเด็กเล็กหญิง 60 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างประชากรอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสร้างขึ้นจากหลักเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยผู้วิจัยได้ทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างประชากรด้วยตนเอง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ร่วมกับนักวิชาการทางศิลปะศึกษาและครูสอนศิลปะ ผลการวิจัยพบว่าการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีภาพทิวทัศน์ของเด็กเล็ก ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงออกถึงลักษณะต่างๆ แต่ละด้านเป็นไปตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ชั้นที่ 2 คือ ขั้นก่อนสัญลักษณ์ การแสดงออกของเด็กเล็กทั้งหมดในแต่ละด้านจะมีลักษณะดังต่อไปนี้ 1. ด้านลักษณะนิสัยการวาดภาพ ลักษณะของเด็กเล็กที่แสดงออกมากที่สุด คือ วาดภาพดวงอาทิตย์โดยใช้เส้นเรขาคณิตเป็นสัญลักษณ์ (คิดเป็นร้อยละ 98.33) ขนาดและการจัดวางดวงอาทิตย์ (คิดเป็นร้อยละ 98.33) ภูเขา (คิดเป็นร้อยละ 75) บ้าน (คิดเป็นร้อยละ 100) และต้นไม้ (คิดเป็นร้อยละ 92.50) ซึ่งอยู่กับการตัดสินใจของเด็ก และลักษณะที่แสดงออกน้อยที่สุด คือ วาดภาพดวงอาทิตย์ (คิดเป็นร้อยละ 83.33) ภูเขา (คิดเป็นร้อยละ 46.66) บ้าน (คิดเป็นร้อยละ 68.33) และต้นไม้ (คิดเป็นร้อยละ 61.66) โดยมีความเกี่ยวเนื่องกับสิ่งอื่นในภาพ 2. ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่เด็กเล็กแสดงออกมากที่สุด คือ ใช้เส้นเรขาคณิตเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 94.16 ลักษณะที่แสดงออกน้อยที่สุด คือ วาดภาพรายละเอียดของเสื้อผ้า ผม และสิ่งที่สนใจคิด

เป็นร้อยละ 42.50 3. ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะที่เด็กเล็กแสดงออกมากที่สุด คือ วาดภาพโดยจัดองค์ประกอบที่กระจุกกระจาย ไม่เป็นระเบียบคิดเป็นร้อยละ 55.83 ลักษณะที่แสดงออกน้อยที่สุด คือ วาดภาพโดยหมุนกระดาษโดยอิสระ คิดเป็นร้อยละ 5.83 4. ด้านการใช้สี ลักษณะที่เด็กเล็กแสดงออกมากที่สุด คือ ระบายสีบ้านตามอารมณ์ของเด็กคิดเป็นร้อยละ 91.60 ลักษณะที่แสดงออกน้อยที่สุด คือ ระบายสีต้นไม้ตามอารมณ์ของเด็กและไม่เหมือนจริงตามธรรมชาติคิดเป็นร้อยละ 60

สน วัฒนสิน (2551) ได้ทำวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสมองเบื้องต้นด้านมิติสัมพันธ์ ด้านเหตุผลเชิงนามธรรม กับความถนัดทางศิลปะ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดปัตตานี" การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา 1) ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสมองเบื้องต้นด้านมิติสัมพันธ์กับความถนัดทางศิลปะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จ.ปัตตานี 2) ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสมองเบื้องต้นด้านเหตุผลเชิงนามธรรมกับความถนัดทางศิลปะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จ.ปัตตานี 3) ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสมองเบื้องต้นด้านมิติสัมพันธ์กับความถนัดทางศิลปะของกลุ่มนักเรียนชายและหญิง 4) ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสมองเบื้องต้นด้านเหตุผลเชิงนามธรรมกับความถนัดทางศิลปะของกลุ่มนักเรียนชายและหญิง และ 5) เปรียบเทียบความสามารถของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จ.ปัตตานีระหว่างชายและหญิง ทางด้านมิติสัมพันธ์ ด้านเหตุผลเชิงนามธรรม และความถนัดทางศิลปะ

กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดปัตตานี จำนวน 120 คน เป็นนักเรียนชาย 60 คน นักเรียนหญิง 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ แบบทดสอบความสามารถด้านเหตุผลเชิงนามธรรม และแบบทดสอบความถนัดทางศิลปะ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และเปรียบเทียบความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยการทดสอบค่า t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสามารถทางสมองเบื้องต้นด้านมิติสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์ในทางบวกระดับต่ำกับความถนัดทางศิลปะ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .285 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความสามารถทางสมองเบื้องต้นด้านเหตุผลเชิงนามธรรม มีความสัมพันธ์ในทางบวกระดับต่ำกับความถนัดทางศิลปะ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .302 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. กลุ่มนักเรียนชายและกลุ่มนักเรียนหญิง มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ กับความถนัดทางศิลปะใกล้เคียงกัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .272 และ .286 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. กลุ่มนักเรียนชายและกลุ่มนักเรียนหญิง มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความสามารถด้านเหตุผลเชิงนามธรรม กับความถนัดทางศิลปะใกล้เคียงกัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .281 และ .317 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
5. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีคะแนนจากแบบทดสอบความสามารถทางด้านมิติสัมพันธ์ เหตุผลเชิงนามธรรม และความถนัดทางศิลปะไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2543) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิมอายุ 7 ถึง 9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชายแดนภาคใต้" วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7 ถึง 9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ให้เป็นนักเรียนไทยมุสลิมอายุ 7 ถึง 9 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ถึง 4 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2543 จำนวน 315 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม 2) แบบทดสอบการวาดภาพระบายสี 3) แบบประเมินค่าสร้างขึ้นจากหลักเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยผู้วิจัยได้ทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างประชากรด้วยตนเองแล้ว นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและครูศิลปศึกษา สรุปผล การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนไทยมุสลิมสามารถวาดภาพระบายสีได้ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ในชั้นที่ 3 คือ ชั้นวาดภาพได้คล้ายของจริง ดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดภาพคนเฉพาะด้านหน้า คิดเป็นร้อยละ 90.47 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ วาดภาพเน้นส่วนที่เห็นว่า สำคัญให้มีขนาดใหญ่ สิ่งที่เห็นว่าไม่สำคัญจะไม่วาด คิดเป็นร้อยละ 13.33
2. ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดภาพมีลักษณะแบนราบแบบ 2 มิติ คิดเป็นร้อยละ 95.23 แสดงออกน้อยที่สุด คือ วาดภาพแบบพับกลางหรือภาพแบบมองเห็นภายในคิดเป็นร้อยละ 21.26
3. ด้านการใช้สี ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ ระบายสีโดยอิสระ คิดเป็นร้อยละ 92.96 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ ระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายหรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ คิดเป็นร้อยละ 21.26
4. ด้านการออกแบบ ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดภาพแสดงออกโดยอิสระและเป็นตัวของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 97.46 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ วาดภาพมีรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น เครื่องใช้ ทรงผม กำไล คิดเป็นร้อยละ 13.65

ปัทมา วรรณสิน (2547) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาระดับความสามารถด้านการวาดภาพของเด็กอายุ 10-12 ปี ตามเกณฑ์ของคล้าก” สำหรับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กที่มีอายุระหว่าง 10-12 ปี ที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบทดสอบระดับความสามารถด้านการวาดภาพของเด็ก CDAT (Clark's Drawing Abilities Test) 2) แบบประเมินค่ามาตรฐานตามเกณฑ์ของคล้าก 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกขณะวาดภาพ 4) แบบสอบถามสถานภาพ-ภูมิหลังของนักเรียน และความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการวาดภาพ CDAT วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และค่าความถี่

ผลการวิจัยพบว่า 1) จากภาพวาด CDAT ทั้ง 4 หัวข้อ ได้พบว่า ระดับความสามารถในการวาดภาพบ้านมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด (ร้อยละ 57.6) รองลงมาคือระดับความสามารถในการวาดภาพแฟนตาซี/จินตนาการ ภาพกลุ่มคนในสนามเด็กเล่น และภาพคนวิ่ง/เดินด้วยความเร็ว (ร้อยละ 57.2, 51.0 และ 49.8 ตามลำดับ) ทั้งนี้เมื่อแบ่งตามเกณฑ์ประเมินค่าภาพวาดทั้ง 4 หัวข้อ ได้พบว่าจากค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถด้านการวาดภาพจัดอยู่ในระดับพอใช้ทั้งหมด 2) เมื่อพิจารณาจากรายการประเมินค่าตามคุณสมบัติที่กำหนดตามเกณฑ์มาตรฐานของ CDAT

ได้พบว่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ คุณสมบัติด้านเทคนิคในส่วนของทักษะการแก้ปัญหา (ร้อยละ 58.0) ส่วนคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คุณสมบัติด้านประสาทสัมผัสในส่วนของทักษะด้านระดับค่าน้ำหนักแสง-เงา (ร้อยละ 40.2) สรุปได้ว่าระดับความสามารถด้านการวาดภาพของทักษะทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์ระดับพอใช้ 3) จากการสังเกตพฤติกรรมกรรมการแสดงออกขณะวาดภาพ ได้พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีความคล่องแคล่วในการปฏิบัติกิจกรรม (ร้อยละ 66.9) และสามารถปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันเวลาที่กำหนด (ร้อยละ 79.9) มีการสนทนากันระหว่างปฏิบัติกิจกรรม (ร้อยละ 64.2) และเปรียบเทียบผลงานตนเองกับผู้อื่น (ร้อยละ 53.3) และ 4) จากแบบสอบถามสถานภาพ-ภูมิหลัง ได้พบว่าเด็กชอบกิจกรรมการวาดภาพระบายสีมากที่สุด (ร้อยละ 50) เด็กประเมินระดับความสามารถทางศิลปะของตนเองมากที่สุดอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 43.3) ในส่วนของความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับกิจกรรมการวาดภาพ CDAT ได้พบว่า เด็กส่วนใหญ่ชอบวาดภาพหัวข้อ ภาพแฟนตาซี/จินตนาการมากที่สุด (ร้อยละ 50) โดยเด็กมีความคิดเห็นว่า ภาพกลุ่มคนในสนามวาดยากมากที่สุด (ร้อยละ 36.6) เด็กต้องการให้มีการสอนวาดภาพคน สัตว์ สิ่งมีชีวิต เพิ่มเติมมากที่สุด (ร้อยละ 43.3)

อาพันธ์ มะแซงสาธิ (2552) ได้ศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร จำนวน 180 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสร้างจากหลักเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ประกอบด้วย 1. แบบสอบถามสถานภาพส่วนตัว 2. แบบทดสอบการวาดภาพระบายสี 3. แบบประเมินการแสดงออกทางศิลปะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถแสดงออกทางศิลปะในแต่ละด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่แสดงออกมากที่สุด คือ เส้นต่างๆ เพิ่มเติมเพื่อแสดงรายละเอียดของภาพคนและส่วนต่างๆ ของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้น เช่น แขน ขา ร้อยละ 87.78 รองลงมา คือ ลักษณะเค้าโครงภายนอกมากกว่ารายละเอียดภายใน เช่น เค้าโครงของเสื้อผ้าที่ขาด รอยยับย่น ร้อยละ 86.67 2) ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง ลักษณะที่แสดงออกมากที่สุด คือ การกำหนดระยะตามความเป็นจริงที่เหมาะสมในภาพ ร้อยละ 90 รองลงมาคือ การใช้เส้นระดับสายตา การจัดวางภาพ เช่น ท้องฟ้าปกคลุมมาถึงพื้นดินแทนที่จะอยู่ระดับสายตา ร้อยละ 86.67 3) ด้านการใช้สี ลักษณะที่แสดงออกมากที่สุด คือ ใช้สีตามความคิด

และประสบการณ์ ร้อยละ 86.67 รองลงมา คือ มีการผสมสีและระบายสีเพื่อแสดงมิติ หรือตามสภาพของวัตถุ ร้อยละ 85 และ 4) ด้านการออกแบบ ลักษณะที่แสดงออกมากที่สุด คือ ลักษณะของการประดิษฐ์ตกแต่งรายละเอียด ส่วนประกอบในภาพ ร้อยละ 87.22

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏซึ่งมีแนวโน้มว่าสูงกว่าขั้นพัฒนาการขั้นที่ 5 ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการวาดภาพคน สิ่งที่นักเรียนแสดงออกมากที่สุด คือ วาดภาพคล้ายการ์ตูน 2) ด้านการใช้พื้นที่ว่าง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกมากที่สุด คือ มีการจัดวางภาพที่ซ้อนกันหลายระยะ 3) ด้านการใช้สี สิ่งที่นักเรียนแสดงออกมากที่สุด คือ การใช้สีที่ใกล้เคียงธรรมชาติ และการใช้สีที่แบ่งโทนที่แสดงถึงระยะใกล้ไกล และ 4) ด้านการออกแบบสิ่งที่นักเรียนแสดงออกมากที่สุด คือ มีเรื่องราวที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมและสังคม และมีการออกแบบตามหลักความจริง

Prince of Songkla University
Pattani Campus